

17337

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSLÂM TARİHİ İSLÂM UYGARLIĞI VE
KÜLTÜRLERİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

EVRENUZ GAZİ
VE
VAKFIYESİ

T. C.

Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

Kitabın 95 ci
sayfası yok

DANIŞMAN
Prof. Dr. İsmet KAYAOĞLU

1-17337

HAZIRLAYAN
Zeki Salih ZENGİN

KONYA 1991

İ Ç İ N D E K İ L E R

SAYFA

KISALTMALAR.....	3
ÖNSÖZ.....	4
GİRİŞ.....	5
A-Osmanlılardan Önce Vakıflar Tarihine Kısa Bir Bakış.....	5
B-Osmanlılar Devrinde Vakıflar.....	10
I. BÖLÜM	
EVRENUZ GAZİ'NİN HAYATI VE ŞAHSİYETİ.....	15
II. BÖLÜM	
VAKFIYE HAKKINDA AÇIKLAMALAR.....	27
A-Târihî Bilgiler.....	27
B-Vakfın Çalışması Ve Görevliler.....	40
C-Vakfiyenin Değerlendirilmesi Ve Sonuç.....	43
III. BÖLÜM	
EVRENUZ GAZİ VAKFIYESİ	
A-Metin.....	46
B-Tercüme.....	54
EKLER	
EK-I-Evrenuz Gazi'nin Kurduğu Vakfı İptal Etmek İstemesi Üzerine Bu İsteğin Kabul Edilmediğini Gösteren Belge Metin.....	65
Tercüme.....	70

EK-II-Evrenuz Gazi'nin Ölümünden Sonra Oğlu Burak Bey'in Vakfa Belirtilen Şartlarla Tasarruf Hakkına Sahip Olduğunu Gösteren Belge Metin.....	76
Tercüme.....	77
EK-III-Vakfiyede Geçen Yer Adları.....	78
EK-IV-Evrenuz Gazi Vakfının Kurulduğu Yıllarda Rumeli'de Önemli Şehirler.(Harita).....	79
EK-V-Evrenuz Gazi Vakfiyesinin,EK-I ve EK-II Belgelerinin Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi 2113/I-6 No'lu Defterde Kayıtlı Nüshaları.....	80
BİBLİYOGRAFYA.....	93

K I S A L T M A L A R

Ank.	Ankara
Ans.	Ansiklopedisi
c.	Cilt
Çev.	Çeviren
D.İ.B.	Diyânet İşleri Başkanlığı
H.	Hicri
Ist.	Istanbul
İ.A.	İslâm Ansiklopedisi
M.	Milâdi
s.	Sayfa
Sad.	Sadeleştiren
T.O.E.M.	Târîh-i Osmânî Encümeni Mecmuası
T.T.K.	Türk Tarih Kurumu
V.D.	Vakıflar Dergisi
v.d.	ve devamı
v.s.	ve saire
Yay.	Yayınlayan

Ö N S Ö Z

Tarih araştırmalarında yazılı kaynaklar arasında bilhassa vakfiyelerin önemi büyüktür. Vakfiyelerde siyâsi tarihle ilgili bilgilerin yanısıra kültürel ve sosyal tarihle ilgili birtakım bilgilerin elde edilmesi mümkündür. Bu yüzden arşivlerde muhafaza edilen vakfiyelerin üzerinde çalışılması ve yayınlanması Türk siyâsi ve kültürel tarihi açısından gereklidir. Bilhassa Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerine ait târihi vesikaların oldukça az olması, bu döneme ait her türlü belge üzerinde çalışmayı zarûri kılmaktadır.

Burada tanıtmaya çalıştığımız vakfiye, ilk dönem Osmanlı askerî hayâtında adı çok geçen ve Rumeli'nin fethinde önemli hizmetleri görülen Evrenuz Gazi'nin Serez'deki zâviyesine aittir. Vakfiye, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde 2II3/I no'lu defterde kayıtlı bulunmaktadır.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Evrenuz Gazi'nin hayâtı ve şahsiyeti ile ilgili bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde vakfın çalışması ve görevlileri hakkında bilgi verilerek târihi değerlendirilmesi yapılmış, son bölümde ise vakfiyenin Arapça metni ve Türkçe tercümesi verilmiştir. Ekler kısmında ise vakfiye ile ilgili hukûkî vesikalar yanısıra, vakfiyede geçen yer adları alfabetik liste halinde verilmiştir.

Çalışmalarım sırasında bana yardımcı olan ve yol gösteren değerli hocam Prof. Dr. İsmet Kayaoğlu'na teşekkürlerimi sunmayı zevkli bir borç bilirim.

Z. Salih Zengin

G İ R İ Ő

A-OSMANLILARDAN ÖNCE VAKIFLAR TARİHİNE KISA BİR BAKIŞ:

Kuruluş amaçları insanların başkalarına iyilik yapma ve her yönden huzurlu bir toplum oluőturma gayretlerine yönelik olan vakıfların ilk defa nerede ve ne zaman ortaya çıktığı hakkında değişik görüşler mevcuttur. Elimizdeki kaynaklara göre vakfın menőeini Etilere kadar uzatmak mümkündür. (1) Bu konuda Şunu belirtmek gerekir ki elimizdeki belgeler, dünyadaki ilk vakıfların dîni amaçlarla ortaya çıktığını ve zamanla bu amaçların farklılaőtđını göstermektedir. Nitekim târihi vesikalar incelendiğinde vakıfların öncelikle ibâdethâne ve tapınaklara tahsis edildiği görülmüştür. (2)

İslâmî dönemde ise vakıflar oldukça geniş bir uygulama alanı bulmuőtur. Kur'ân-ı Kerîm'in insanları sahip oldukları maddî imkânlardan fedâkârlık yaparak hayır işlemeye teşvik ettiğini görüyoruz. (3) Hz. Peygamber Semğ adlı hurmalığı vakfetmek isteyen Hz. Ömer'e "Bu hurmalığın aslını rakabesini vakfet. Artık o satılmaz, hibe edilmez, vâris olunmaz. Yalnız onun mahsûlü ihtiyacı ola-

---

(1) Halim Baki Kunter, "Türk Vakıfları ve Vakfiyeleri Üzerine Mucmel Bir Etüd" V.D. Ank. 1938, I/II7.

(2) W. Ruben, "Buddhist Vakıfları Hakkında" (Çev: Meliha Toprak), V.D. Ank. 1942, II/180.

(3) Âl-i İmrân III/92, Mâide V/2.

na infâk edilir."buyurmuştur.(4) Ancak burada şunu belirtmek gerekir ki bizim vakıf adı ile ifade ettiğimiz bu tahsisatlar o dönemde henüz bu adla anılmamaktadır.İlk dönemlerde,vakıf tâbiri yerine âyet ve hadislerde geçen birr,sadaka ve ihsân kelimeleri kullanılmıştır.

Hicretin ilk asrında doğan ve ikinci asrın son yarısında hukûkî şeklini alan İslâm vakıf sistemi,gerek hukûkî sistemleşme ve gerek uygulama alanında oldukça hızlı bir gelişme göstermiştir.Kur'an ve hadislerde hakkında etraflıca bilgi verilmediği halde vakfın bu hızlı gelişimi bilhassa Batılı ilim adamlarının dikkatini çekmiş ve bunun sebepleri hakkında fikirler ileri sürmelerine neden olmuştur.(5)

Ashâb devrinden sonra ilk İslâmî döneme ait vakıfları Emevîlerde görüyoruz.Velid b. Abdülmelik geliri Şam'daki Emeviye Camii'ne sarfedilmek üzere birtakım köy ve mezrâlar tahsis etmiş,ayrıca vakfa bakmak üzere bir de nâzır tâyin etmiştir.(6) İlk dönem vakıfları hakkında elimizde fazla belge yoktur.Bu tür belgeler V. H./XI. M. asırdan itibaren çoğalmaya başlar.(7)

Abbâsîler devrinde hukûkî esasları tesbit edilen vakıflar

---

(4)Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi,Ank.1984, VIII/221.

(5)Fuad Köprülü,"Vakıf Müessesesinin Hukûkî Mâhiyeti ve Târihi Tekâmülü" V.D. Ank.1942, II/3-9.

(6)Köprülü,aynı eser, s.15.

(7)İsmet Kayaoglu,Selçuklu Devri Vakfiyelerinden Turumtay ve Râhatoglu Vakfiyeleri,Basılmamış Doçentlik Tezi,Ank.1977,s.7'den naklen C.Cahen,Reflexion sur le waqf ancien,s.52-55.

hızla İslâm ülkelerinde yayılmış,câmi,mescit,tekke gibi doğrudan dîni amaçlı vakıflar olduğu kadar,bunun yanısıra sosyal ve kültürel açıdan yardımlaşma fikri etrafında tesis edilen vakıflarla pek çok ribat,kervansaray,imâret,medrese,köprü,su kanalları ve hastahaneler kurulmuştur.Bilhassa Türk hükümdâr,devlet adamı ve ileri gelenleri tarafından kurulan ve zengin vakıflarla desteklenen bu kurumlar,kurucularına itibar ve üstünlük,bazen de iktisâdî imkânlar kazandırırken ülkenin sosyal,kültürel ve iktisâdî kalkınmasına önemli hizmetler yapmışlardır.

Türklerde,müslüman olmalarından önceki dönemlerde -Budizmi kabul edenler dışında- vakıf kurumunu görmüyoruz.Ancak Türkler gibi ilk dönemlerde göçebe hayat süren ve din adamı teşkilâtı olmayan inanca sahip bir toplumda böyle bir kuruma rastlanmayışi tabii olarak karşılanmalıdır.(8) Türkler müslüman olduktan sonra vakıf kurumunun gelişmesi ve yaygınlaşması için her türlü gayreti sarfetmişlerdir.

Selçuklu Devleti'nin Fâtımî-Şîî tahrikâtına karşı takip ettiği Sünnîlik siyâseti yeni birtakım dîni ve ilmi müesseselerin bilhassa medreselerin kurulmasına sebep oldu.İslâm dünyasında kurulan ilk teşkilatlı medrese olarak kabul edilen Bağdat'taki Nizâmiye Medresesi'ne kurucusu Vezir Nizâmü'l Mülk tarafından çarşılar,han,hamam ve çiftlikler vakfedilmiştir.(9) Ayrıca tasavvuf tarikatlarının XI.-XII.asırlarda muntazam bir içtimâî teşkilat hâlini alması da tekke ve zâviyelerin sayılarının birden artması-

---

(8)İsmet Kayaoğlu,"Vakfın Menşei Hakkında Görüşler", V.D. Ank. 1977, XI/49.

(9)İbrahim Kafesoğlu,Selçuklu Tarihi,Ist.1972, s.175.

na neden oldu. Büyük Selçuklu Devleti'nin yıkılmasından sonra kurulan Harzemşahlar, Eyyübîler, Memlûklular ve Anadolu Selçuklularını Devletleri zamanında vakıf müessesesi büyük bir gelişme göstermiştir. Anadolu ve civar ülkelerde bu devletler zamanında kurulan ve sağlık alanında önemli hizmetler gören pek çok hastahane inşa edilmiş ve zengin vakıflarla desteklenmiştir. (IO) Bununla birlikte vakıfların zaman zaman suistimal edildiklerini de görüyoruz. Bilhassa Anadolu Selçuklularının son dönemlerinde, kendilerine hükümdar tarafından arâzî bağışı yapılan ileri gelenler, aynı imkânlardan çocuklarının da istifâdesini temin için ellerindeki arâzîyi vakfederek mütevellîliklerine kendi çocuklarını getirip, gelirlerin büyük ölçüde kendi ailesine taksimini sağlamakta, böylece kendisinden sonra gelenlere her türlü müsâdere ve tehlikeden mahfuz güvenilir bir geçim kaynağı temin etmekteydiler. Bu durum mirî arâzinin ve gelirlerin azalmasına, iktisâdî gerilemeye sebep oluyordu. (II) Vakıfların suistimalinin sebep olduğu bu iktisâdî bozukluk, sosyal birtakım patlamaların sebepleri arasında sayılmıştır. (I2) Ancak bu olumsuz durumlara sebep olan unsurun mücerred anlamda vakıf müessesesinin olduğunu söyleyemeyiz. En hayırlı kurumların amaçlarının dışında kullanılması ve suistimal edilmelerinden dolayı zararlı hâle gelebilecekleri açık ve örneği çok

---

(IO) Süheyl Ünver, "Büyük Selçuklu İmparatorluğu Zamanında Vakıf Hastahanelerin Bir Kısımına Dâir", V.D. Ank. 1938, I/17-24.

(II) Mustafa Akdağ, "Türkiyenin İktisâdî ve İçtimâî Tarihi", Ank. 1979, I/36.

(I2) Ahmet Yaşar Ocak, "Babaîler İsyânı", İst. 1980, s. 63.

olan bir gerçektir.

Daha sonraları vakıflar bilhassa Osmanlı Devleti zamanında siyâsî ve iktisâdî inkişâfa paralel olarak gelişmiş, vakfın sosyal hayatta oynadığı rol daha da artmıştır.

B-OSMANLILAR DEVRİNDE VAKIFLAR:

Osmanlı dönemi, vakıfların gerek sayı gerekse çeşit olarak en çok geliştikleri ve zirveye ulaştıkları bir devredir. Devletin iktisâdî ve siyâsî gelişmesi sonucu, kurulan vakıflarda da artış görülmüş, bu durum sosyal refah ve huzurun tesisinde önemli görevler yerine getirmiştir. Yeterli mâlî güce sahip devlet adamı ve ileri gelenler, insânî duygularla cemiyette pek çok fonksiyonu yerine getiren özellikte vakıflar kurmuşlardır. Osmanlı Devleti'nde 1856 yılında belediye teşkilatının kurulmasına kadar ki süre içinde belediye hizmetleri büyük ölçüde vakıflar tarafından ifâ edilmiştir. (I3)

İlk dönem Osmanlı vakıflarının en önemli özelliği bilhassa Rumeli'de yeni fethedilen bölgelerin türkleştirilmesi amacıyla yönelik olarak kurulmuş olmalarıdır. Devletin yanısıra ileri gelen şahsiyetler, yeni fethedilen yerlerin Türk vatani haline gelmesini temin maksadı ile müderris, şeyh, derviş gibi kişilerin Rumeli topraklarına yerleşmelerinde kolaylıklar göstermişler, tesis ettikleri zengin vakıflarla buralara yerleşmeye teşvik etmişler - dir. (I4) 772 H./1371 M. tarihli bir vakfiyede, I. Murad'ın Keşan'a bağlı Telkat Köyü'nü Seydi Bey Oğlu İmam Eminüddin Fakih'e vak-

---

(I3) Bahaeddin Yediyıldız, "Vakıf Müessesesinin XVIII. Asır Türk

Toplumundaki Rolü", V.D. Ank. 1982, XIV/5.

(I4) Bu konuda geniş bilgi için bkz: Ö. Lütfi Barkan, "Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıf ve Temlikler, I-İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zâviyeler", V.D. Ank. 1942, II/279-353.

fettiğini görüyoruz.(15) Aynı şekilde 869 H./1464 M. tarihli bir vakfiyeden Gâzi Süleyman Paşa'nın Bolayır ve Kavak Köyü'ndeki arâzîlerin bir kısmını kurduğu zâviyeye vakfettiğini görüyoruz.(16) Bu vakıflar Rumeli'de kat'î Türk hâkimiyetinin kurulmasında ve buraların maddî ve mânevî alanda imar edilmesinde vakıfların önemli rol oynadığı fikrini desteklemektedir.Vakıfların siyâsî otoriteyi teminde bir vâsıta olarak kullanılması sonraki dönemlerde de görülmektedir.Bilhassa gerilemenin arttığı devirlerde vakıflar,harpler sonucunda harâbolan şehirleri şenlendirmede ve merkezî yönetime karşı hareketlerin düzenlenmesine uygun bölgelerde umûmî âsâyişi sağlama görevlerini yerine getirmişlerdir.Bunun yanısıra devlet adamları,hükûmet ve halk üzerinde büyük nüfûzu olan şeyhulislâm,şeyhler,vâizler...v.s. gibi şahsiyetleri vakıf aracılığı ile istedikleri istikamete yönlendirmesini bilmişlerdir.(17)

Osmanlı dönemi vakıfları genel olarak üç gruba ayrılır:

A-Hayrî veya şer'î vakıflar:Bu tür vakıflarda vâkıf yaptığı hayırdan ilâhî lütuf bazan da şöhret ve sosyal nüfûzdan başka birşey beklemez.

B-Aile vakıfları:Vâkıfın,vakfın tevliyeti ve bütün gelirlerini kendisine,kendisinden sonra da ailesine tahsisini şart koştuğu vakıflardır.Ancak nesli kesildikten sonra gelir,kamu kuruluşla-

---

(15)Neşet Çagatay,"Sultan Murad Hüdâvendigâr Adına Düzenlenmiş Vakfiye", V.D. Ank.1978, XII/7-14.

(16)E.Hakkı Ayverdi,"Gazi Süleyman Paşa Vakfiyesi ve Tahrir Defterleri", V.D. Ist.1968, VII/19-28.

(17)B.Yediyıldız,aynı eser,XIV/II.

rına ve ihtiyaç sahiplerine kalabilmektedir.

C-Yarı âilevî vakıflar:Bu tür vakıflarda vâkıf,mütevellifliği kendisi veya âilesi için tahsis ediyor.Ayrıca gelir fazlası da genellikle âile fertleri arasında paylaşılıyor.Ancak bu vakıflarda gelirin tamamının âile fertlerine kalması söz konusu değildir. Bu şekilde vakıfta bulunan şahıs,âilesine güvenli bir gelir bırakmanın yanısıra halka da hizmet etmiş oluyor.(18)

Osmanlı Devleti'nde vakıfların şartları dâhilinde çalışıp çalışmadıklarını kontrol yetkisi kadınlara aittir.(19) Çelebi Mehmet zamanında bütün kadılık teşkilatları bir merkeze bağlanarak baş kadı tayin edildiği zaman bütün vakıfların kontrolü bu makâma verilmiştir.II.Murad ve FâtiH zamanlarında bu görevi kadıaskerlerin ifâ ettiklerini görüyoruz.Ancak büyük hükümdar vakıflarının kontrolü,devlet adamları ve mâiyetlerindeki husûsî bir teşkilat vâsıtası ile yapılagelmıştır.Aynı şekilde Mısır,Sûriye ve Arabistan'ın fethinden sonra Mekke-Medîne vakıfları önem kazandığından bunlara nezâret etmek üzere geniş bir teşkilat kurularak önce kapı ağaları sonra dârüssaâde ağaları nâzır sıfatı ile bunların başına getirilerek vakıflar idâre edildi.Ancak bilhassa devletin gerileme dönemlerinde suistimallerin artması ve vakıfların yönetiminde aksaklıklar görülmesi üzerine 1242 H./ 1826 M. yılında vakıf idâresi merkezîleştirilerek Evkaf Nezaret'i kuruldu.(20)

---

(18)B.Yediyıldız,"Müessese Toplum Münâsebetleri Çerçevesinde XVIII.Asır Türk Toplumunu ve Vakıf Müessesesi", V.D.Ank.1982, XV/28-29.

(19)İ.H.Uzunçarşılı,Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı, Ank. 1988, s.108.

(20)Köprülü,aynı eser, s.22-23.

İlk dönem Osmanlı vakfiyelerinin yazımında kullanılan dil itibârı ile kesin bir usûl yoktur. Bu dönem vakfiyelerinde Türkçe, Arapça ve Farsçanın kullanıldığını görüyoruz. 724 H./1324 M. tarihli Orhan Gazi'ye ait zâviye vakfiyesi Farsçadır. (21) Buna karşılık I. Murad'a ait 772 H./1371 M. tarihli vakfiye (22), Gazi Süleyman Paşa'ya ait 869 H./1464 M. tarihli vakfiye ve Çandarlı Zâde Ali Paşa'ya ait 808 H./1405-1406 M. tarihli vakfiye Arapça, I. Murad'a ait 767 H./1366 M. tarihli vakfiye ise Türkçedir. (23) Ancak Orhan Bey zamanından itibaren vakfiyeler birbuçuk iki asır boyunca genellikle Arapça yazılmıştır. Bunun sebebinin Arapçanın ilim lisanı olmasından çok, Anadolu Selçukluları ve İlhanlılar zamanında da Arapça yazma usûlünün yaygın olmasına bağlamak gerekir. Vakfiyelerde Arapça kullanılmasına rağmen temliknâme ve beratların yazımında Türkçenin kullanıldığını görüyoruz. (24)

Osmanlı toplumunda vakıfların sosyal, kültürel ve ekonomik yönlerden önemli hizmetler yerine getirdiğini biliyoruz. Bu sebeple Osmanlı dönemi vakıflarını, kamu ve özel sektör yanında üçüncü bir sektör olarak tanımlamak yanlış olmaz. (25) Toplum ha-

---

(21) İ. H. Uzunçarşılı, "Gazi Orhan Bey Vakfiyesi", Belleten, Ank. 1941, c. V, Sayı: XIX/277-288.

(22) N. Çağatay, aynı eser, s. 7-14.

(23) İ. H. Uzunçarşılı, "Çandarlı Zâde Ali Paşa Vakfiyesi", Belleten, Ank. 1941, c. V, Sayı: XX/549-578.

(24) Uzunçarşılı, "Çandarlı Zâde....", s. 550 .

(25) Fikret Eren, "Osmanlı Dönemi Vakıfları" V. Vakıf Haftası Restorasyon ve Vakıfların Ekonomik ve Sosyal Etkileri Semineri Tebliğleri, Vakıflar Gn. Müd. Yay. 1987, s. 197.

yatının her yönüne nüfûz etmiş vakıflar hakkında en güvenilir bilgileri verecek olan vakfiyelerin incelenmesi, Osmanlı tarihi ve toplum hayatı hakkında pekçok bilgi kazanmamıza yardımcı olacaktır.

I. B Ö L Ü M

EVRENUZ GÂZİ`NİN HAYATI VE ŞAHSİYETİ :

Evrenuz Gâzi,Karesi Beyliğinin ileri gelen şahsiyetle-
rinden birisi iken bu beyliğin Osmanlı topraklarına katılma-
sı sonucu babası İsa Bey(1),yegeni Fâdıl Bey(2),Ece Yakup ve
Hacı İlbeyi(3) gibi ileri gelenlerle birlikte Osmanlı hizmeti-
ne giren ve Osmanlı Devleti'nin Rumeli topraklarına geçişinde
ve bu bölgenin ilk fetih yıllarında önemli hizmetleri görülen
bir akıncı beyi ve komutandır.Evrenuz Gâzi'nin babası İsa Bey`
in,Osmanlı hizmetine oğlu ile birlikte girdiği ve akınlarda bu-
lunduğu, bu akınlardan birisinde şehit düşerek Pravişte(Rado -
vişte)`de Uraniye(İvraniye) kazasına bağlı Sircık(Kırcık)köyün-
de defnedildiği belirtilir.(4) III.Mehmet devrinde Evrenuz Gâ-
zi'nin evlâdı için verilen bir temliknâmede bu mevki Kösten-
dil Sancığı`nda Kutca(قوتجه) civarında Pırangı Köyü olarak
tarif edilmiştir.(5) Evrenuz Gâzi,babasının türbesinin bulundu-

---

(1)İ.Hakkı Uzunçarşılı,Osmanlı Tarihi,Ank.1982. I/563 .

(2)Ahmet Cevdet Paşa,Kısâs-ı Enbiya ve Tevârih-i Hulefâ,
İst.1969. II/539 .

(3)Uzunçarşılı, aynı yer, I/569 ; Ahmet Cevdet,aynı yer ,
II/537 .

(4)Uzunçarşılı,aynı yer,I/562 ; Uzunçarşılı,"Evrenuz Gâzi" İ.A.
İst.1945 , IV/415.

(5)Osman Ferid,"Evrenuz Bey Hânedânına Ait Temliknâme-i Hümâyun"
T.O.E.M. Nisan 1331, Sayı:31 , s.438 .

1/2

ğu bu köyü daha sonra vakfetmiştir.(6) Osmanlı devirlerinden bahseden târihî kaynaklarda Rumelinin fethi konusunda Evrenuz Gâzi'nin adı sıkça geçmesine rağmen babası İsa Bey'in adına rastlanmaz.Halbuki Pırangı ünvanı ile tanınan,Meriç üzerinde bir geçide ve birkaç köye adı verilen İsa Bey'in bu bölgede şöhret ve nüfûz sahibi bir şahsiyet olduğu anlaşılıyor.(7)Buna rağmen tarihî kaynaklarda Rumeli fethinde adının geçmemesi bazı ihtimalleri beraberinde getirmektedir.Öncelikle İsa Bey'in bu bölgeye Osmanlılardan daha önce yapılan bir askerî harekât sırasında şehit olması muhtemeldir.Nitekim biz ,Türklerin Batı Anadolu sahillerine ulaştıktan az sonra Rumeli topraklarına akınlarda bulduklarını biliyoruz.Bu bölgede hüküm süren Aydınogulları ve Karesi Beylikleri,coğrâfî yakınlığın ,siyâsî ve askerî ortamın verdiği imkânları değerlendirerek Kuzey Ege Adalarına,bilhassa Trakya kıyılarına zaman zaman akınlarda bulunmuşlardı.Karesi Beylerinden Yahşi Han 742 H./1341 M. ve 743 H./1342 M. yıllarında iki defa Çanakkale Boğazı'nı geçerek Gelibolu Yarımadası'na çıkmışsa da tutunamayarak geri çekilmek zorunda kalmıştır.Ertesi yıl 744 H./1343 M.yılında bu defa da Karesioğlu Süleyman Bey üçüncü bir taarruzda bulundu ise de bundan da kesin bir sonuç alınamamıştır.(8)İşte İsa Bey'in de bu harekâtlardan birisine katılmış olması ve savaşlar sırasında

---

(6)Uzunçarşılı,Osmanlı Tarihi,I/562.

(7)Ö.Lütfi Barkan,"Osmanlı İmparatorluğunda Kuruluş Devrinin Toprak Meseleleri",II.Türk Tarih Kongresi Tebliğleri,Ist. 1943 . s.1005 .

(8)Uzunçarşılı,Osmanlı Tarihi,I/80 .

Şehit düşerek buraya defnedilmesi ihtimali üzerinde durulabilir. Ancak bu takdirde de İsa Bey gibi önde gelen bir şahsiyetin düşman topraklarına defnedilmesinin ne derece mümkün olabileceği sorusu akla geliyor. Diğer taraftan İsa Bey'in Osmanlı hizmetine yaşının hayli ilerlemiş bir döneminde girdiğini, Rumeli fethinde tecrübelerinden yararlanıldığını, daha sonra da şehit olup bu topraklara defnedildiğini de düşünebiliriz. Şayet bu ihtimallerden hiçbirisi doğru değil ise "Oğlu ile beraber Garbi Trakya'nın içlerine kadar yapılan seferlerde döğüşen ve şehit olan faal bir baba İsa Bey dururken, Osmanlı devirlerine ait tarihî kaynakların bu ailenin Osmanlılarla olan münâsebetlerinden bahsederken sahneye yalnız Evrenuz Bey'i çıkarılmış bulunmaları anlaşılabilir." (9) Gerçi Evrenuz Gâzi de babası kadar faal bir komutandır; ancak buna rağmen -eğer yukarıdaki ihtimaller doğru değilse - sadece Evrenuz Gâzi'den bahsedilmesi gerçekten anlaşılabilir. Bu tarihî kaynakların İsa Bey'den bahsetmemeleri yukarıdaki ihtimallerin mevcûdiyetini güçlendirmektedir.

Rumeli fethinde önemli hizmetleri görülen Evrenuz Gâzi, Karesi Beyliği'nin Orhan Bey tarafından kısmen ele geçirilmesi sonucu Osmanlı hizmetine geçen Karesi ümerâsındandır. Karesioğlu Aclan Bey'in oğullarından Dursun Bey babasının ölümünden sonra Karesi halkının diğer kardeşi Demirhan Bey'i kabul etmeyip kendisini beyliğe davet etmesi karşısında durumu Orhan Bey'e bildirip O'nu bu bölgenin fethine teşvik etti. Bunun üzerine harekete geçen Orhan Gazi, Balıkesir üzerine yürüyüp Demirhan

---

(9) Ö. Lütfi Barkan, aynı yer, s. 1005 .

4/4
Bey`i burada bir süre muhasara ettikten sonra şehri ele geçi-
rip kendisini esir alarak beraberinde Bursa`ya götürdü.(736 H./
1335 M.).(IO) Balıkesir`de bulunan beylik ileri gelenlerinden
Evrenuz Gazi`nin yanısıra Ece Yakup,Gazi Fadıl Bey ve Hacı İl-
beyi gibi şahsiyetler de Osmanlı hizmetine geçmişlerdir.(II)
Osmanlı Beyliği`nin Rumeli fethine başlaması ve başarı ile yü-
rütmesinde bu tecrübeli komutanların önemli hizmetlerinin ol-
duğunu görüyoruz.

Anadolu`nun fethinden sonra kısa sürede ülkenin Batı kıyı-
larına kadar ulaşan Türklerin buradaki sosyal ve siyâsî teşki-
latlanmalarının hemen ardından Trakya ve Ege Adaları`na doğru
ilerlemeye devam etmeye çalıştıklarını görüyoruz.Nitekim İzmir
civarında kurulan Aydınogulları ve Balıkesir civarında kurulan
Karesiogulları Beylikleri`nin Osmanlılardan daha önce kimi za-
man Bizans`a yardım kimi zaman da fetih gâyesi ile bu bölgelere
çıktıkları bilinmektedir.Burada dikkati çeken nokta Türkler gi-
bi denizle daha önce temâsı olmamış bir milletin kısa sürede
denizcilikte hayli ilerleyerek fetihlere bu yolla da devam et-
miş olmalarıdır.

Osmanlıların Rumeli`ye geçme çabalarına baktığımızda ilk
Osmanlı kuvvetlerini 721 H./1321 M.yılında Doğu Trakya`da görü-
yoruz.Bu kuvvetler Marmara yolu ile Trakya`ya geçmiş,burada 18
ay kadar dolaştıktan sonra tekrar Anadolu`ya dönmüşlerdir.Daha
sonraki geçişler ise iç ve dış tehlikeler içinde bulunan Bizans

---

(IO)Mehmet Neşri,Neşri Tarihi,(Yay:Faik Reşit Unat,Mehmet Altay
Köymen) Ank.1987. I/165 .

(II)Uzunçarşılı,Osmanlı Tarihi, I/569 .

1/5

imparatorlarına yardım şeklinde görülmüştür.728 H./ 1327 M.yılında ortaya çıkan bir iç karışıklığı bastırmak üzere İmparator II.Andronikus'un daveti sonucu yardım amacı ile diğer bir Osmanlı birliği Trakya'ya geçmiş ise de mağlub olarak İstanbul'a sığınmak zorunda kalmışlardır.(12) Bir çok defalar Bizans İmparatorları'nın kendisinden yardım istediği Aydınoğlu Umur Bey,Kantakuzen'in 745 ./1344 M. yılındaki böyle bir talebini kabul etmeyerek,kendisine Orhan Bey'den yardım istemesini tavsiye etmiştir.Bunun üzerine Orhan Bey ertesi yıl Süleyman Paşa komutasında bir birliği Bizans'a yardım amacı ile Sırp lar tarafından kuşatılan Selanik üzerine gönderdi.Bu yıllarda Bizans ve Osmanlıların arası oldukça iyi idi. 747 H./1346 M.yılında Orhan Bey'in İmparator Kantakuzen'in kızı ile evlenerek akrabalık bağı kurması ile bu dostluk pekişmiştir.Batı ve Kuzey sınırlarındaki Sırp ve Bulgar akınlarından muzdarip olan ve bunlarla tek başına uğraşamayan Bizans Devlet'i,Osmanlılardan , Gelibolu Yarımadası'ndaki Çimpe(Tsympe)kalesini vereceği va'di ile yardım istedi.Bu talep ve söz üzerine Süleyman Paşa komutasında Gazi Evrenuz,Hacı il-beyi ,Ece Yakup Bey ve Gazi Fadıl Bey gibi komutanlarla 10.000 kişilik bir kuvvet 753 H./1352 M.yılında Rumeli'ye çıktı. Sırp ve Bulgarlarla Dimetoka'da yapılan savaşı kazanan Süleyman Paşa va'dedilen Çimpe kalesini aldı.(13) Bu kale 758 H./1356 M. yıllarında başlayacak Rumeli'nin asıl fetih hareketinde askerî

---

(12) Uzunçarşılı,Osmanlı Tarihi, I/155.

(13) Şehabettin Tekindağ,"Süleyman Paşa" İ.A.Ist.1970,XI/192;

Uzunçarşılı,Osmanlı Tarihi, I/155-156 .

bir üs, köprübaşı olarak kullanılacaktır. (I4) Süleyman Paşa az sonra Gelibolu kalesini ve civarındaki limanları alarak bu üssü daha da genişletmiştir. Çimpe kalesinin ele geçirilmesi ile başlayan Rumeli'deki Türk fütuhâtını Bizans'ın değişik yollara başvurarak engellemeye çalışması bir netice vermemiş, Gelibolu Yarımadası'ndan başlayan askerî harekât hızla Trakya içlerine yayılmaya başlamıştır.

Türklerin Rumeli'ye geçişi ve bu bölgedeki ilerlemeleri esâsen değişik âmillerin tesiri ile asırlardır Batı'ya doğru yayılmanın tabii bir halkası olarak ele alınmalıdır. Tıpkı Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile ilgili olarak anlatılan efsânevî birtakım rivâyetlere dayanarak konunun izaha çalışılması pek de ilmi olmayacaktır. Nasıl ki Osmanlı Devleti'nin kuruluşu Anadolu'da meydana gelen siyâsî, askerî, iktisâdî ve içtimâî bir takım değişikliklerin sonucu olmuş ise Rumeli'ye geçiş te böyle bir devletin kuruluşunun ve asırlardır süren Batı'ya doğru ilerlemenin sonucu olmuştur. Önemli bir Doğu-Batı ticaret yolu üzerinde kurulan ve iktisâdî konumu oldukça iyi olan Osmanlı Devleti, Anadolu'da ve bilhassa kendi topraklarında artan nüfus yoğunluğunun da baskısı ile Rumeli'ye taşmıştır. Ancak meseleyi sadece iktisâdî ve içtimâî yönlerden ele almak yetersiz kalacaktır. Bütün bunlara İslâm Dini'nin 'Cihat' emri doğrultusundaki idealizmi, 'Alp-Erenlik' düşüncesini de eklemek gerekir. Diğer taraftan dar sınırlar içine sıkışmış ve gücünü artık iyice tüketmiş Bizans Devleti'nin bu topraklara hâkim oluşu gözönüne alınınca, genç ve dinamik Osmanlı Devleti'nin hızlı ve düzenli yayılışının sebepleri daha iyi anlaşılır.

Rumeli'ye geçişten sonra bu bölgenin fethi ile Orhan Gazi'nin

oğlu Süleyman Paşa görevlendirilmiş ve vefatına kadar bu bölgede kalmıştır. Her türlü yetkiye sahip olan Süleyman Paşa emrindeki kardeşi Murat Bey ve diğer değerli komutanları Hacı İlbeyi, Lala Şahin Paşa, Evrenuz Gazi, Ece Yakup ve Gazi Fadıl Beyler ile hızla fetihlere girişti.

Rumeli fethinin ilk yıllarında Evrenuz Gazi, Hacı İlbeyi'nin mâiyetinde çalışmış olup, bu iki komutanın merkez üssü Konurhisarı idi. Evrenuz Gazi ve Hacı İlbeyi Dimetoka bölgesine akınlar yaparken, merkezi Gelibolu'da olan Süleyman Paşa da Hayrabolu ve Çorlu civarına akınlar yapıyor (761 H./1359 M.), Hacı İlbeyi Dimetoka'yı alırken Evrenuz Gazi de Keşan'ı alıp İpsala üzerine yürüyordu. (763 H./1361 M.). Her iki komutan da I. Murat (764-792 H./1362-1389 M.)'ın 762 H./1360 M. tarihindeki Edirne fethine katıldılar. (15) Edirne fethinde Evrenuz Gazi'ye Batı Trakya'dan Bizans'a yardıma gelebilecek muhtemel bir Sırp ordusuna karşı çıkma görevi verilmiştir. (16)

I. Murat Edirne fethinden sonra askerî harekâta bir süre ara verip, ele geçirilen yerlerin idârî taksimatının oluşturulması işine yöneldi. Osmanlı topraklarına katılan Rumeli arâzisi "Rumeli Beylerbeyliği" haline getirilmiş ve ilk Rumeli Beylerbeyi olarak da Lala Şahin Paşa tayin edilmiştir. Hudut boyları ise, tıpkı Selçuklularda olduğu gibi, hem hizmetlerinin karşılığı hem de sınırların güvenliği için ileri gelen komutan ve dev-

---

(15) Aşıkpaşaoğlu Tarihi, (Sadesteşiren Nihal Atsız), Ank. 1985, s. 55.

Neşri Tarihi, I/ 185 ; Uzunçarşılı, "Evrenuz Gazi", İ.A.

IV/ 415 .

(16) Uzunçarşılı, "Evrenuz Gazi" İ.A. IV/415 .

let adamlarına uc olarak verilmiştir.Evrenuz Gazi`yi Rumeli`deki ilk uç beyi olarak görüyoruz.(17)Hacı İl-beyi`nin 766 H./1364 M. yılında müttefik haçlı ordusunu Sırp Sındığı Savaşında bozguna uğratmasından sonra Gümülcine`yi fetheden Evrenuz Gazi, uç merkezini Batı Trakya`ya,ağırlıklı olarak buraya nakletti. Takriben 774 H./1372 M.yıllarında Vezir-i Âzam Çandarlı Kara Halil Paşa`nın kumanda ettiği Makedonya Harekâtına katılan Evrenuz Gazi,Serez`in ikinci kez ele geçirilmesi(1383 M.)(18) üzerine,merkezini Batı Trakya`dan Güney Makedonya`ya kaydirdı.(19) Ayrıca bu harekât sırasında Manastır ve Vardar Yenicesi de ele geçirilmiştir.

Evrenuz Gazi takriben(787-792 H./1385-1389 M.)yılları arasında Hacca gitti.Geri dönüşü Kosova Savaşının(792 H./1389 M.) az öncesine rastlar.Uzun yıllar Rumeli Savaşlarında başarılar kazanan bu tecrübeli akıncı beyinin savaşta izlenecek strateji hakkındaki fikirlerine I.Murad önem vermiştir.(20)

I.Kosova Savaşının hemen ardından tahta geçen Yıldırım Bayezid (792-805 H./1389-1402 M.)`in Karamanoğulları Beyliği`nin çıkardığı kargaşa üzerine Anadolu`ya geçişi sırasında Evrenuz Gazi,Serez`deki üssünde Arnavutluk üzerine akınlar yapmak üzere Rumeli`de kaldı. 792 H./1390 M. yılından itibaren yaklaşık

---

(17)M.Tayyib Gökbilgin,"Kânûnî Sultan Süleyman Devri Başlarında Rumeli Eyâleti,Livaları,Şehir ve Kasabaları",Belleten,XX/247,Neşri Tarihi,I/201,Aşıkpaşaoğlu Tarihi, s.58.

(18)Georg Ostrogorsky,Bizans Devleti Tarihi,(Çev:Fikret Işıltan), Ank.1981, s.502.

(19)Uzunçarşılı,Osmanlı Tarihi,I/171,Neşri Tarihi,I/215.

(20)Neşri Tarihi,I/271,A.Cevdet Paşa,Kısâs-ı Enbiyâ,II/580.

altı yıl Arnavutluk üzerine akınlar yapmıştır.792 H./1390 M.yılında Evrenuz Gazi'ye,yapmış olduğu hizmetlerden dolayı,Yıldırım Bayezid tarafından berat verilmiştir.(21)Bu tarihten itibaren Arnavutluk içlerine akınlara devam eden Evrenuz Gazi Niğbolu Savaşı(799 H./1396 M.) ve Eflâk Seferinde de bulunmuştur. Niğbolu Savaşında kuşatma altındaki kale ile haberleşme için gönderildi;ancak başarılı olamadı.(22) Ankara Savaşı'na katılan (805 H./1402 M.)Evrenuz Gazi, Fetret Devri'nde önce Rumeli'ye hâkim olan Süleyman Çelebi'nin yanında kaldı ve uç beyliğini korudu.Ancak Süleyman Çelebi'nin tutarsız davranışları yüzünden kendisine gücenerek 814 H./1411 M. yılında Musa Çelebi'ye katıldı.(23) Daha sonra da Çelebi Mehmet'e taraf olmuş,kendisine gizlice haber göndererek ,şayet kardeşi ile savaşmayıp Sırbistan'a sefere çıkarsa,diger bazı komutanlarla ordusuna katılacaklarını bildirmiş,nitekim Çelebi Mehmet'in Sırbistan'a hareketi sırasında kendisine katılmıştır.(24) Bu sefer sırasında Çelebi Mehmet kardeşi Musa Çelebi ile yaptığı savaşı kazanarak Osmanlı tahtına oturmuştur.

Yaşı oldukça ilerleyen Evrenuz Gazi inzivaya çekilmiş ve 820 H./1417 M. yılında Vardar Yenicesi'nde vefat etmiştir.Türbesi bu şehirdedir.Osmanlı Devleti'nin hizmetine 736 H./1335 M. yılında giren Evrenuz Gazi'nin bu devlete 84 yıl hizmet verdiğini görüyoruz.Vefatı sırasında yaşının 100 civarında olduğu tahmin edilebilir.

---

(21)Uzunçarşılı,Çandarlı Vezir Ailesi,Ank.1986 ,s.29 .

(22)Neşri Tarihi,I/327 .

(23)Aynı yer,II/483 .

(24)Aynı yer,II/511 ;Uzunçarşılı,Osmanlı Tarihi,I/564 .

Evrenuz Gazi'nin Ali, İsa, Süleyman, Yakup, Hızırşah, Beğçe ve Barak(Burak)adlı yedi oğlu vardır.Kızı Selçuk Hanım,Çandarlızâde Halil Paşa'nın eşi ve II.Bayezid döneminde vezir-i âzam olan İbrahim Paşa'nın annesidir.(25)Oğullarından Ali ve İsa Beyler sınır boylarında akıncılık geleneğini babalarından sonra da devam ettirmişlerdir.Ali Bey,II.Murad(824-848 H./I42I-I444 M.)döneminin ünlü komutanları arasında idi.Bu dönemde Macaristan içlerine akınlar yapmış ,ganîmetlerle dönmüş ve buraya bir sefer yapılmasının uygun olacağını Pâdişah'a bildirmiştir.(26)Evrenuzoğlu Ali Bey 834 H./I430 M.yılında Selânik'in fethinde bulunmuş,836 H./I432 M.yılında ise Erdel(Transilvanya)'e girmiş, ancak ânî bir baskına mâruz kalarak geri çekilmek zorunda kalmıştır.84I H./I437 M.yılındaki ikinci seferinde intikâmını almıştır.(27)Ali Bey daha sonra İstanbul'un fethinde(857 H./I453 M.) ve 866 H./I462 M. Eflâk Seferinde de bulunmuştur.Vefat tarihi belli olmayıp,türbesi Vardar Yenicesi'ndedir.(28)

Diğer oğlu İsa Bey de akıncı sancak beylerinden olup,838 H./I434 M.yılında Arnavutluk Seferinde ve 847 H./I443 M.yılında Morova Savaşında bulunan İsa Bey'in türbesi de Vardar Yenicesin-

---

(25)Uzunçarşılı,"Evrenuz Gazi" İ.A. IV/4I6.

(26)Neşri tarihi,II/623,A.Cevdet Paşa,Kısâs-ı Enbiyâ,II/672,
Uzunçarşılı,Osmanlı Tarihi,I/564.

(27)Uzunçarşılı,"Evrenuz Gazi" İ.A. IV/4I8.

(28)Uzunçarşılı,aynı eser,I/564,Zillioğlu Evliyâ Çelebi,Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi,(Sad:Mümin Çevik)İst.1985. VIII/27.

dedir.(29) Hızırşah Bey'in torunu Yusuf Bey, 923 H./1517 M. yılındaki Mısır Seferine katılmış, bu seferde ele geçirilen Kudüs'ün ilk sancak beyi olmuştur.(30) Yine Evrenuz Gazi'nin torunlarından olan Selim Paşa Evkaf Nezareti Meclis Reisliği görevinde bulunmuştur.

Akıncılığın faal olduğu XVI.asır başlarına kadar Evrenuzoğulları önemli hizmetlerde bulunmuşlardır.Ancak bu asırdan sonra akıncılığın önemini kaybetmesi ile birlikte Evrenuzoğullarının da şöhretini kaybettiğini görüyoruz.XIX.asra kadar bu sülâleden bazılarının Evlâd-ı Fâtihân denilen yeni tarzdaki yörük teşkilatının komutanı olarak geldiklerini görüyoruz.(31)

Evrenuz Gazi sülâlesinin bugünkü durumu hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz.Evrenuzoğulları ailesine mensup,hakkında bilgi sahibi olduğumuz Sami Evrenosoğlu adlı şahıs,1944 yılında,Evrenuz Gazi'nin Serez'deki imâret vakfına ait en eski belgeyi Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne tescil ettirmiştir.Bu şahıs hakkında bilgi edinmek üzere adı geçen müdürlüğe müracaat ettiğimizde ,babasının adının Selim olduğunu,Istanbul'da Şişli'de ikamet ettiğini ve 8 Haziran 1953 tarihinde vefat etmiş olduğunu öğrendik.Sami Evrenosoğlu'nun babasının adının Selim olduğuna bakarak, babasının yukarıda bahsi geçen Evkaf Nezâreti Meclis Reisliği görevinde bulunan Selim Paşa olduğunu söyleyebiliriz.

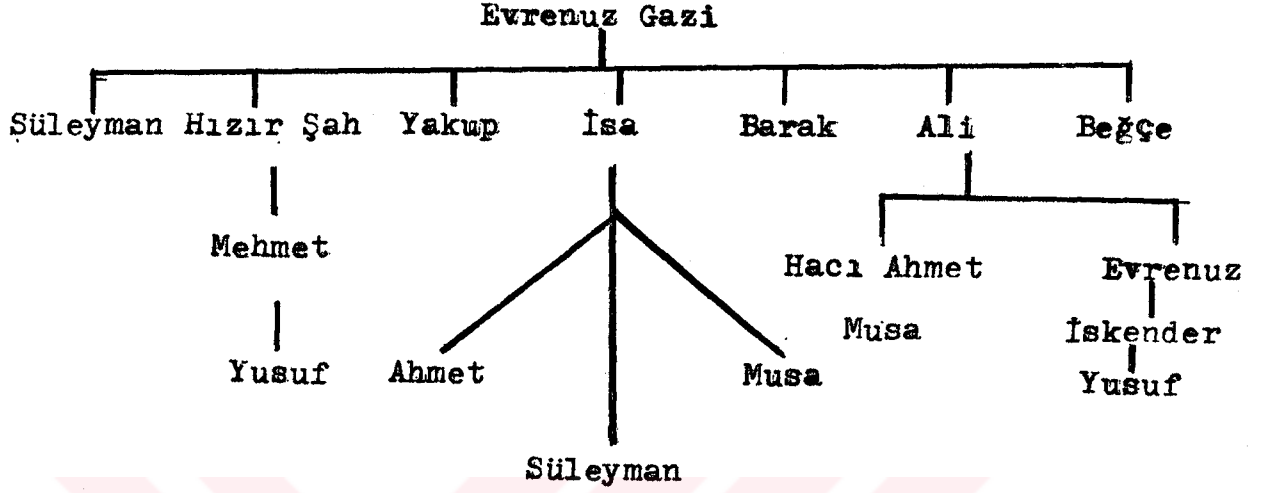
---

(29)Uzunçarşılı,Osmanlı Tarihi,I/565;Evliya Çelebi Seyahatnâmesi,VIII/27.

(30)İsmet Parmaksızoğlu,"Evrenuzoğulları"mad. Türk Ans. Ank. 1968. XVI/46 .

(31)Uzunçarşılı,"Evrenuz Gazi" İ.A. IV/418 .

Evrenuz Bey sülâlesine mensup XVI.asra kadar gelen bazı ileri gelen şahıslar aşağıda gösterilmiştir.(32)

(32)Uzunçarşılı,"Evrenuz Gazi" İ.A. IV/414, ve Osmanlı Tarihi, I/565,;İsmet Parmaksızoğlu,"Evrenozogulları" mad. Türk Ans. XVI/44 .

II. B Ö L Ü M

VAKFIYE HAKKINDA AÇIKLAMALAR

A-TARİHİ BİLGİLER:

Osmanlı Türkçesinde resmî yazılışı Siroz(Yun.Serrai-Serre) olan bu şehir,Karasu Irmağı'nın geçtiği verimli bir ovanın kuzeydogusunda,denizden 50m.yükseklikte kurulmuş olup,Selânik Dedeagaç demiryolu üzerindedir.(1)

Serez 764 H./1363 M.yılında Evrenuz Bey'in Gümülcine civarına yaptığı akınlar neticesi ele geçirilmiştir.(2)Ancak daha sonra şehir Türklerin elinden çıkmıştır.Serez'in ikinci ve kesin olarak ele geçirilişi 774 H./1372 M.tarihinde gerçekleşmiştir.Fetihten sonra Evrenuz Gazi Gümülcine'deki merkezini Serez'e nakletmiş,diger taraftan bu bölgeye Anadolu'dan Balıkesir civarlarından yörükler yerleştirilmiştir.(3)

Çevresinde zengin gümüş madeni yatakları bulunan Serez, Osmanlılar zamanında önemli bir darphane merkezi olmuştur.Serez'de ilk para 816 H./1413 M.yılında basılmıştır.Şehir önceleri Rumeli Eyaleti'nin Selânik Sancağı'na bağlı kaza merkezi iken, XIX.asrın ikinci yarısında Selânik Vilâyeti'ne bağlı bir sancak merkezi hâline getirilmiştir.Osmanlı egemenliği sırasında müslüman ve gayrimüslim halkın karışık olarak yaşadığı mamur bir

---

(1)Besim Darkot,"Serez" İ.A.Ist.1966,X/517.

(2)İ.Hakkı Uzunçarşılı,Osmanlı Tarihi,Ank.1982,I/165.

(3)Uzunçarşılı,aynı eser,I/161.

Şehir olan Serez, Balkan Savaşı'nda önce Bulgarların sonra da Yunanlıların eline geçmiş, Londra Antlaşması ile de Yunan hâkimiyetine bırakılmıştır. (Mayıs 1913) Serez'deki Türk nüfus, I. Dünya Savaşı'ndan sonra diğer Yunanistan Türkleri ile birlikte mübâdele edilince nüfus hâkimiyeti de Yunanlıların eline geçmiş oldu. Serez bugün Yunanistan Makedonyası'nda bulunan idâri bölgelerden birisinin merkezidir. (4)

Rumeli'nin sadece askerî güçle uzun yıllar elde tutulamayacağını bilen Osmanlı Devlet'i fethin hemen ardından, bölgeye Anadolu'dan nakledilen Türk halkı yerleştirmeye başlamıştır. Anadolu'nun Türk yurdu olmasında ve mânevî alanda da fethedilmesinde önemli yerleri olan mutasavvıf gâzi dervişlerin, bu yeni fethedilen bölgelere yerleşmelerini teşvik için devlet her türlü kolaylığı sağlamıştır. Bölge hızla îmar edilerek köprü, tekke, zâviye, derbentler ve menzil mahalleri inşâsına girişilmiş, toprak taksîmâtı yapılarak arâzinin verimli hâle getirilmesine ve yeni gelenlerin yerleştirilmesine çalışılmış, bu amaçla topraklar halka ve ileri gelenlere vakıf, tımar ve temlik yolu ile dağıtılmıştır. (5) Rumeli fethinde önemli yeri olan, devrin ileri gelen komutanlarından Evrenuz Gazi'ye de yaptığı büyük hizmetlerin karşılığı olarak, bütün tasarruf hakkı kendisine ait olmak üzere geniş arâziler ve verilen hakkı resmî olarak bildiren bir

---

(4) Darkot, aynı eser, X/517.

(5) M. Münir Aktepe, "XIV. ve XV. Asırlarda Rumelinin Türkler Tarafından İskânına Dâir", Türkiyât Mecmuası, İst. 1953, X/299-312.

de temliknâme verilmiştir.(6)

Dr.F.Von Kraelitz tarafından 1911 yılında yayınlanan(7) ve Berlin Kraliyet Müzesi'nde bulunan(8) ilk Osmanlı Pâdişahlara ait dört berattan birisi olduğu bildirilen bir vesîkadan anlaşıldığına göre I.Murad(764-792 H./1362-1389 M.),Evrenuz Gazi'ye Gümülcine,Siroz,Manastır,Behleşte(بهلسته) (9) ve Hürrişte(خوريشته) (10) bölgelerini sancak olarak vermiştir.Pâdişah Evrenuz Gazi'den "Karındaşım ve emirim Gazi Süleyman Bey ile Vilâyet-i Rumeli'ne geçip vilâyetler fetheden cenâb-ı emâret me'bi iyâlet,nisâb-ı iftihâri'l ümerâi'l kirâm,melikü'l gûzât ve'l mücâhidîn,gâtilü'l kefereti ve'l müşrikîn Gazi Hacı Evrenuz Bey" diyerek övgü ile bahsetmiş ve kendisini adı geçen vilâyetlere,gazi ve mücâhitlere "Emirü'l Mü'minin" olarak tayin ettiğini belirtmiştir.Vesîkada Pâdişah,Evrenuz Gazi'ye"Bey" diye hitâbederek bu sıfatın kendisine yüklediği sorumluluğun

---

(6)M.Zeki Pakalın,Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, Temliknâme mad.Ist.1983, III/455.

(7)Dr.F.Von Kraelitz,"İlk Osmanlı Pâdişahlarının İhdas Etmiş Oldukları Bazı Beratlar", T.O.E.M., Sayı:28,Teşrinievvel 1330 H./1911 M., s.242-250.

(8)T.O.E.M. Sayı:28,Teşrinievvel 1330 H./1911 M.,s.242 v.d.' den naklen,Pertsch,W.Verzichni der türk.Handschriften der Kgl,Bibliothek zu Berlin,Berlin 1889,p.283,4(No:260)

(9)Eski Manastır Vilâyeti'nin Görice Kazası'na bağlı nâhiye merkezi.

(10)Eski Manastır Vilâyeti'nin Görice Kazası'na bağlı nâhiye merkezi.

öneminden dolayı üzerine düşen görevlerden ve dikkate alması gereken konularda nasihatlarında bulunmuştur. Daha sonra " Hak Teâlâ emri ile Rasûlü'nden sonra halifesi de sana inâyet edip üç tarikle ta'zîm ve tekrîm eyledik." diyerek bu mükâfâtlardan ilkinin kendisine " Emfrü'l Mü'minîn olarak hitâbının, ikincisinin hil'at verilmesinin ve nihâyet tabl, alem ve tuğ gönderilmesinin olduğunu belirtmiştir. Yukarıda I. Murad'ın kendisinden halife olarak bahsetmesi dikkat çekiyor. Devamla, Evrenuz Gazi'ye Rumeli'de bulunan Şeyhulislâm Elvan Fakih Zeyd İlme'yi(II) gözetmesi, sipâhîlerle olan ilişkilerinde ölçülü olup, adâlet ve vazîfelere riâyet esaslarına uyması tavsiye edilmiştir. Vesîkanın son kısmı konumuzla yakından ilgilidir. Burada Pâdişah, Evrenuz Gazi'nin bazı köyler vakfetmek istediğinden bahsetmiş ve " İmdi fetheylediğin vilâyetten ne kadar vakfedersen makbûlümdür ve evlâdına riâyet husûsu başım üzeredir. Benden sonra Devlet-i Osmânî benim evlâdımdan her kime müyesser olursa sana ve senin evlâdına ki riâyet etmeye lâ'netullahi ve melâiketihî ve'n nâsi aleyhim ecmaîn üzerlerine olsun. Ve yarın kıyâmet gününde divân-ı mahşerde dâvâcı olup husûmet ederim. Bu hususta hatırına şüphe getirmeyesin." diyerek bu isteğe samîmiyetle olumlu cevap vermiştir. 788 H./1386 M. tarihli vesîka Bursa'da yazılmıştır.

(II) Şeyhulislâm olarak bahsedilen bu kişi hakkında kaynaklarda bilgi bulunamamıştır. Bu ünvanın önceleri ileri gelen ulemâ için kullanıldığına bakılarak (Uzunçarşılı, Osm. Dev.'nin İlmîye Teşk. s.174.), adı geçen şahsın bölgede tanınmış bir âlim olduğunu tahmin ediyoruz.

Elimizde bulunan bu vesîkanın mevsûkiyeti birtakım tartışmalara sebep olmuştur. Vesîkanın aslının aynısı veya değiştirilmiş şekli olup olmadığı belki tartışılabilir; Ancak böyle bir vesîkanın I. Murad tarafından Evrenuz Gazi'ye verildiği gerçektir. Nitekim Osman Ferid, böyle bir vesîkanın Feridun Bey'in Münşeât-ı Selâtin'inde olduğu gibi kütüphânelerde de bulunduğunu belirtir. Ancak bunlar arasında ifâde, cümle ve kelime bakımından birçok farklar da vardır. Bu döneme ait resmî kayıtlar henüz bulunamadığı için bunların hangisinin aslına tam olarak uygun olduğu kesinlikle belirtilememektedir. (I2)

E. Hakkı Ayverdi, içinde bu beratın da bulunduğu el yazmasının, aynı zamanda Fâtiî devrine ait bir vesîkayı da ihtivâ ettiğini gözönüne alarak bunun sonradan yazılmış olduğu kanaatine varmıştır. Diğer taraftan I. Murad'ın Evrenuz Gazi'ye "Emîrül Mü'minîn" diye hitâbetmesini, bir pâdişahın kendisine ait olan bu ünvanı kimseye vermeyeceğinden bahisle, hakikî bir vesîkada olmaması gereken önemli bir hata olarak görmüş ve beratın hakikî olmadığını iddia etmiştir. (I3)

Sözkonusu metnin değişik pâdişahlara ait beratları içine aldığına bakılarak sonradan derlenmiş olduğu bir gerçektir. Değişik zamanlarda yazılmış beratların sonradan bir araya getirilmiş olması mümkündür. Ancak bu durumun beratların mevsûkiyetini

---

(I2) Osman Ferid, "Evren z Bey Hânedânına Ait Temliknâme-i Hümâyun",

T.O.E.M. Sayı:31, Nisan 1331 H./1912 M. s.432.

(I3) Ekrem Hakkı Ayverdi, Osmanlı Mimârisinin İlk Devri, İst. 1966, I/525.

zedelememiş olması söylenebilir.

I.Murad`ın Evr nuz Gazi`ye "Emîrû`l Mü`minîn " şeklindeki hitâbına gelince:Metnin tamamı dikkate alındığında bu ünvanın pâdişah tarafından Evrenuz Gazi`ye yaptığı hizmetlere karşılık verilen üç mükâfâttan birisi olduğu ve bu ünvandan da kasdedilen anlamın " Bey " lik veya " Komutan " lık olduğu açıkça anlaşılır.Buradaki Emîrû`l Mü`minîn hitabından kasdedilen anlamın saygı, hükümrânlık ve bağımsızlık olmadığı, I.Murad`ın kendisinden " Halife " olarak bahsetmesinden de anlaşılır.Nitekim Osmanlı Pâdişahları içinde halife ünvanını ilk kullanan I. Murad olmuştur.(I4)

Dr.Friedrich Von Kraelitz`in bu neşrinden az sonra Osman Ferid tarafından,Evrenuz Gazi`nin o tarihte yaşayan torunlarından Selim Paşa nezdindeki temliknâme neşredilmiştir.(I5) Temliknâme,Defterhâne-i Âmirede bulunan IOI2 Cumâde`l Ulâ H./ I603 Ekim M. tarihli aslından, II79 Muharrem H./ I765 Haziran M. tarihinde yazılmıştır.Vesîkanın aslı III.Mehmet(I003-I0I2 H./I595-I603 M.)`in saltanatına,Selim Paşa`nın elindeki nüshanın yazılışı ise III.Mustafa(II7I-II87 H./I757-I774 M.)`in saltanatına te-kâbül etmektedir.

Temliknâmede, Evrenuz Gazi`ye " Vardar tevâbiinden Valtos (ولطوس) hassı ve Gölka(كوكا) ve Malıca(ماليجا) adlı

(I4)T.W.Arnold,"Halife",İ.A. Ist.I950, V/I5I.

(I5)Osman Ferid,aynı eser,s.432.

köylerin haracı, ispençesi (I6), hudut ve sınırları ile birlikte hibe ve temlik edildiği, sınırların Selânik Kadısı Mevlânâ Şemsüddîn ve Umur adındaki bir kişi tarafından belirlenip I. Murad ve Yıldırım Bayezid'e arzedildiği, bunların ve daha sonra da II. Mehmed'in mukarrer tutmaları üzerine temliknâmenin verildiği belirtilmiştir. Ecdâdının verdikleri bu temliknâmeyi III. Mehmed'de yenilemiştir. Vesîkada daha sonra Gümülcine ve Ağarcan (اغرجان) civârında Köster (كوتر) çiftliği adı ile bilinen Enbar (انبار) köyü ve Köçmek (كوجمك) köyü bağlarının ve değirmenlerinin temlik edildiği belirtilmiş, ancak kimin zamanında temlik edildiğinden bahsedilmemiştir. Aynı yerde, II. Bayezid zamanında aynı sınırların, vakıf köylerin ve Köstendil (كوستنديل) Sancığı'nda Kutça (قوتجه) civarında Pirangı (برانقو) adlı köyün ve diğer vakıfların mukarrer tutulduklarından bahsedilmiştir. (I7)

Elimizde bulunan Evrenuz Gazi'ye ait diğer bir temliknâme sûreti ise Ankara'da Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde bulunmaktadır. (I8) Çelebi Mehmet (816-825 H./1413-1421 M.) tarafından verilen ve 816 H./1413 M. tarihli bu vesîkada Musa Çelebi (805-816 H./1402-1413 M.)'nin Rumeli'deki hâkimiyeti sırasında kendisine Vardar civârında Valtos (ولطوس) hassını, Gölka (كوكا)

(I6) İспенçe: Daha çok Rumeli'de halkın her kesiminden toplanan bir nevî vergi. (Pakalın, aynı eser, II/88.)

(I7) Osman Ferid, aynı eser, s. 433-437.

(I8) Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter No: 2108, s. 77, Sıra No: 78.

ve Malıca(مالیجای) köylerini mülklük verdiğini, sınırları belirlemek üzere Selânik Kadısı Mevlânâ Şemsüddin ve Umur adlı şahısların gönderilip neticede kendisine bu sınırları içine alan mülknâme verildiği ifade edilir. Çelebi Mehmet`de kardeşi Musa Çelebi`nin verdiği bu mülknâmeyi mukarrer tutmuş, ölümünden yaklaşık bir ay sonra yenilemiştir. (Musa Çelebi`nin ölümü 5 Temmuz 1413, temliknâmenin verilişi Ağustos 1413) Belirtilen sınırlara Çelebi Mehmet, Gümölcine civârından Köstemezük ( کوستمزوک ) çiftliğini, bağ, bostan ve değirmenini de ilave etmiş, Evrenuz Gazi`ye satış, hibe ve vakıf konularında tam tasarruf hakkını vermiştir. Bu sınır ve hakların, kendisinden sonra gelen hükümdarlar tarafından da tanınmasını kesin bir dille istemiştir. Elimizdeki bu vesîka orijinal olmayıp , 1949 yılında Sami Evrenuzoglu`ndan alınan aslından bir nüshadır.

Bu son vesîka Evrenuz Gazi`ye verilen temliknâmeler içinde ve elimizde olan en eski ve güvenilir olanıdır. Evrenuz Gazi, Çelebi Mehmet`in kendisine verdiği tasarruf hakkını kullanarak tahta geçişinden iki yıl sonra 818 H./1415 M. yılında vakfiyede belirtildiği üzere kendisine verilen mülkün bir kısmını, kendi tâbiri ile "Mallarının özü ve emlâkinin en güzellerini" vakfetmiştir. Vakfiyede adı geçen köylerin sınırlarının tafsilâtı için Çelebi Musa döneminde verilen vesîkadan bahsedilmektedir. Diğer taraftan elimizdeki bu belge Osman Ferid`in neşrettiği belgedeki kapalı bazı hususları da aydınlatmaktadır. III. Mehmet`in verdiği temliknâmede, Vardar civârındaki arâziden başka, Gümölcine çevresinde sonradan verilen bazı köylerden bahsedil-

---

mekte ancak bu ilâvenin ne zaman yapıldığı belirtilmemiştir. Elimizdeki Çelebi Mehmet dönemine ait belgeden, bahsedilen arâzinin bu hükümdar zamanında verilmiş olduğu anlaşılıyor.

Evrenuz Gazi'ye verilmiş, değişik dönemlere ait bu üç vesîkadan anlaşıldığı gibi kendisine, yaptığı hizmetlere karşılık olarak Serez, Gümülcine ve Vardar civârı, tasarruf hakkı kendisine bırakılarak mülk olarak verilmiştir. Evrenuz Gazi'de kendisine verilen hakkı kullanarak bu geniş arâzinin içinde birçok vakıflar oluşturmuştur. O'nun vakfiyesi elimizde bulunan Serez'deki vakfından başka Gümülcine ve Vardar Yenicesi'nde de vakıfları vardır. Evliya Çelebi, Seyahatnâmesi'nde Vardar Yenicesi'nde Evrenuz Gazi'nin vakıflarından uzun uzun bahseder. Şehirde Evrenuz Gazi'nin vakfettiği medrese, han, kervansaray ve hamam bulunmaktadır. Medrese talebelerinin ve kervansarayda kalan misâfirlerin yemek ve diğer birtakım ihtiyaçları vakıf tarafından ücretsiz karşılanmaktadır. (19) Şehrin kuzeybatı yönündeki yaylada bulunan dükkân, han ve hamam da Evrenuz Gazi tarafından yaptırılmış olup hepsi vakıftır. Vardar Yenice'si gölünün mahsüllerinden elde edilen gelir ve kanun gereği alınan öşür ve aded-i ağnâm(20) mütevellî tarafından toplanıp gerekli yerlere sarfedilmekte idi. (21) Bunlardan başka Selânik Sancağı'na bağlı Karakarye Kazası'na bağlı bir nâiplik olan Avurdos Kasabası'nı(22) ve

---

(19) Evliya Çelebi, Seyahatnâme, İst. 1985, VIII/25-26.

(20) Hayvanlardan alınan bir tür vergi. (Pakalın, aynı eser, I/25.)

(21) Evliya Çelebi, aynı eser, VIII/26.

(22) Evliya Çelebi, aynı eser, VIII/31.

babasının türbesinin bulunduğu Köstendil Sancağı'nda Kutca civârında Pırangı Köyü'nü vakfetmiştir.(23)

Evrenuz Gazi'nin Serez'deki zâviyesine tahsis ettiği vakıflar hakkında bilgi veren elimizdeki vakfiyenin orijinali Evrenuz Gazi'nin torunlarından Sami Evrenuzoğlu'na ait olup ,kendisinin talebi üzerine 1944 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından tescil ve kayıt edilmiştir.(24)Vakfiye 818 H./1453 M. tarihinde Gelibolu Hâkimi Muhammed İbn-i Hâc tarafından yazılmıştır.Evrenuz Gazi,vakfiyesine Allah'a hamd, O'nun Rasûlüne de salât ve selâmdan sonra dünyanın geçici,burada yapılan hayırların ise kalıcı oluşundan ve değerinden bahsederek başlar.Daha sonra Serez'de kurduğu zâviyenin ihtiyaçlarına sarfedilmek üzere vakfettiği yerleri açıklar.Bu yerleri şöyle sıralayabiliriz:

1-Vardar Nâhiyesi'ndeki Valtos(ولطوس) adlı göl.

2-Aynı yerde Gölka(كوكا) ve Malıca(ماليجا)adlı köyler.

3-Zihna Vilâyeti'ndeki Dunba(دنبا) adlı köy.

4-Serez'de menzilini.

5-Aynı yerdeki bütün dükkânlarını.

6-Bolka(بولقا) adlı köyün tamamını.

7-Serez yakınlarındaki Karasu adlı tarlayı.

---

(23)Osman Ferid,aynı eser,s.438.,Uzunçarşılı,Osmanlı Tarihi I/562'den naklen Başvekâlet Arşivi,282 No'lu Rumeli Paşa sancığı Defteri,sene 1937.

(24)Vakıflar Genel Müdürlüğü Ankara Arşivi 2113/I No'lu Defter. Vakfiyenin tercümesi 2108/72 No'lu Defterde kayıtlıdır.

8-Serez'de Zekeriya bahçesini, bu bahçeye yakın üzüm bağlarını, tarlalarını, bahçe ve bağ arasındaki evlerin tamamını.

9-Serez'deki değirmenini.

10-Ulu Bahçe adlı meyvalık ve bağı.

11-Serez'deki evini müstemilâtı ile birlikte vakfetmiştir.

Valtos havâlisi ile Gölka (كوكا) ve Malıca (ماليجا) köylerinin sınırları tafsilatlı olarak belirtilmiştir.

Evrenuz Gazi daha sonra vakıfların gelirlerinin sarfedeceği yerlerden, uyulması gerekli kurallardan, görevlilerin seçimi ve kendilerine ödenecek yevmiyelerden bahseder. Hayatta olduğu süre içinde kendisinin veya kendi istediği birisinin, ölümünden sonra da oğlu Burak Bey'in mütevellî olmasını şart koştur. Hayatı boyunca mütevellîyi azil, tayin ve değiştirme hakkına da sahip olacaktır. Burak Bey'in babasının vefâtından sonra mütevellî olduğunu görüyoruz. Buna dâir Safer 821 H./ Mart 1418 M. tarihli bir vesika mevcuttur. (25)

Elimizde Muharrem 819 H./Mart 1416 M. tarihli Evrenuz Gazi'nin Serez'deki bu vakıfları ile ilgili bir belge daha mevcuttur. Belgede belirtildiğine göre Evrenuz Gazi yaptığı vakıflardan vazgeçmek istemiş ancak mütevellî olan Doğan adlı kişi bu isteğin, vakıflar tashih edilip mütevellîye teslim edildiğinden gerçekleşmesinin mümkün olmadığını iddia etmiştir. Başkadı Cemal b. Şeyh Ramazan'ın huzurunda iddiasını şahitlerle ispatlayan Mütevellî Doğan vakfın iptâlini önlemiş ancak neticede, Evrenuz Gazi vakfiyesinde koyduğu sadece kendisine ait şartlara dayanarak

---

(25) Vakıflar Genel Müdürlüğü Ankara Arşivi, Defter No: 2113/4-5.,

Dögan'ı mütevellîlikten azletmiştir.(26)

Evrenuz Gazi vaksîyesinde hayatı boyunca kendisinin mütevellî olmasını şart etmiş ise de(27) uygun gördüğü bazı değişiklikleri yapma yetkisini elinde tutmayı da şart etmiştir.(28)

Vakfiyedeki şahitlerden İbrahim b. Halil ve Hacı Halil b. Ahmet ve vakfiyeyi yazan Gelibolu Hâkimi Muhammed b. Hâc Evrenuz Gazi'nin vakfı iptal etme isteğine karşı çıkmış ve aleyhine şahitlik etmişlerdir.(29) Neticede vakıf mahkeme kararı ile iptal edilmemiş,Evrenuz Gazi'nin vefatından sonra da kendi şartı üzere oğlu Burak Bey vakfın mütevellîliğine getirilmiştir.

Vakfın iptali isteğinin reddedildiğini gösteren belgenin (Ek I)sonunda uzun bir şahitler listesi mevcuttur.Bunlardan bir kısmının kimliği belgede belirtilmiştir.Ancak büyük bir kısmının kimliği ise tarafımızdan belirlenememiştir.Hakkında bilgi toplayabildiğimiz birkaç şahsiyet şöyle sıralanabilir:

I-14.sırada bulunan Umur b. Timurtaş,bu dönemde yaşayan Kara Timurtaş Paşa'nın dört oğlundan birisidir.(30)Evrenuz Gazi ve Umur Bey Musa Çelebi'nin yanında birlikte bulunmuşlar ancak daha sonra Evrenuz Gazi,Çelebi Mehmet'in yanına gitmiştir.Umur Bey ise Musa Çelebi'nin yanında O'nun ölümüne kadar kalmış(31) daha sonra II.Murad zamanında Germiyanoglu Yakup Bey'e

---

(26)Ek II.

(27)Vakfiye,s.59. Sıra II5.

(28)Vakfiye,s.62, Sıra 68.

(29)Ek I şahitler sıra no: 8,63 ve 64.

(30)Uzunçarşılı,Osmanlı Tarihi,I/575.

(31)Uzunçarşılı,aynı eser,I/343,575.

'elçi olarak gönderilmiştir.Âlim bir kişi olan Umur Bey Bergama, Biga, Afyon ve Edirne'de câmi ve medreseler yaptırmış, vakıflar tesis etmiştir.Âşıkpaşazâde bazı târihî olayları Umur Bey'den nakletmiştir.

2-37.sıradaki Sucuoğlu, Fetret Devri'nde Musa Çelebi'nin yanından ayrılıp, Çelebi Mehmet'in yanına gelen bir komutandır.(32)

3-Evrenuz Gazi'nin vakfını iptal etme istegini reddeden ve kendisinden, Sultan Mehmet Han b. Sultan Bayezid'in memleketlerinin Hâkimi olarak bahsedilen Cemal b. Şeyh Ramazan b. Ebi Yezid, Emîr Süleyman Çelebi'ye Çandarlızâde Ali Paşa'dan sonra vezir olan Şeyh Ramazan b. Bayezid'in oğludur.(33)

Vakfiyede geçen yer ve şahıslar hakkında güvenilir ve yeterli bilgiye sahip olabilmemiz için vakfın bulunduğu Selânik sancağı tapu tahrir defterlerinin bulunup incelenmesi gerekmektedir.

Evrenuz Gazi'nin Serez'deki bu vakfı bugün maalesef ayakta değildir. bu muazzam vakıf kurtarılamamış ve Yunanlılar'ın elinde nebâ olmuştur.(34)

---

(32)Zuhûri Danışman, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, Ist.1974, III/238.

(33)Uzunçarşılı, aynı eser, I/538.

(34)E.Hakkı Ayverdi, Osmanlı Mîmârisinin İlk Devri, Ist.1966, I/525.

B-VAKFIN ÇALIŞMASI VE GÖREVLİLER:

Evrunuz Gazi'nin Serez'deki bu vakfının amacı genel olarak zâviyede konaklayan misafirleri imkânlar ölçüsünde ağırlamak, yiyecek ve barınma ihtiyaçlarını karşılamaktır. Bunun yanı sıra eğer pişen yemeklerden artan olursa çevredeki fakir ve muhtaçlar da bu yemekten faydalanabilecektir.

Vakfın hangi kurallar içinde ve kimler tarafından yönetileceği vakfiyede geniş olarak açıklanmıştır. Vakfın idâresinde yetki ve sorumluluklar genel olarak mütevellîye verilmiştir. Evrunuz Gazi hayatı boyunca kendisinin, kendisinden sonra da büyük oğlu Burak Bey'in mütevellî olmasını şart etmiştir. Daha sonra mütevellî olacak kişilerde ise üç şart aranmıştır: Birincisi Evrenuz Gazi'nin neslinden olmak, ikincisi dürüst ve sâlih bir kimse olmak, üçüncüsü ise erkek olmaktır. Mütevellînin, vâkıfın kendi oğullarından birisinin veya oğullarından hayatta kalan yoksa oğullarının oğullarından sâlih olanlarından birisinin olması gerekir. Bu sıra derece itibârı ile devam ettirilir. Vâkıf kızlarına, oğullarının kızlarına ve kızlarının oğullarına hiçbir şekilde tevliyet hakkının verilmemesini şart koşturmuş. Ancak bu durum zamanın mevcut hukûkunun bir gereği değil, tamamen vâkıfın kendi düşünce ve isteğinin sonucudur. Zira İslâm Hukûkunda mütevellî olacak şahısta erkek olma şartı aranmaz. (35)

---

(35) Ö. Nasûhi Bilmen, Hukûk-ı İslâmiye ve İstılahât-ı Fıkhiye Kâmusu, İst. 1969, V/69.

Şayet Evrenuz Gazi'nin neslinden sâlih bir erkek kalmamış ise, bu takdirde kadı ve ileri gelen sâlih kimselerin kararlaştıracakları vâkîfın soyundan olan veya olmayan herhangi ehil bir kişiye mütevellî olmak hakkı verilebilecektir.

Vakfın toplam gelirlerinden I/IO'u mütevellîye tam tasarruf hakkı ile verilir. Gelirin kalan kısmı, belirtildiği şekilde personel harcamalarına ve vakfın diğer ihtiyaçlarına sarfedildikten sonra bir artış (bütçe fazlalığı) olursa, bu artan miktarı yine vakıf için harcama yetkisi mütevellîye verilmiştir. Zâviyede görevli olanlar ve kendilerine tahsis edilen miktarları bir çizelge ile gösterebiliriz:

GÖREVLİ	ALDIĞI MİKTAR
Mütevellî	Toplam Gelirin I/IO'u
Serez Kadısı	Yevmiye I dirhem
Ahi (Vekîl-i Harc)	Yevmiye 3 dirhem
İmam	Yevmiye 2 dirhem
Kâtip	Yevmiye I dirhem
Müezzin	Yevmiye I dirhem
Hâfızlar	Yevmiye 4 dirhem (Toplam)
Feka (Nakîb-i Zâviye Mütevellî Yardımcısı)	Yevmiye I dirhem

Serez Kadısı hukûkî olarak vakfın yönetimi ile ilgilendiği, mütevellîye nezâret ve yardım ettiği için kendisine bir

dirhem yevmiye tahsis edilmiştir. Ahi olarak adı geçen görevli, alış-veriş ve zâviyenin eksiklerinin giderilmesi için yapılan harcamaların hesabının tutulmasından sorumlu vekil-i harctır. Bu görevin Evrenuz Gazi'nin azatlısına ve onun evlatlarına, şâyet nesilleri kesilirse mütevellînin tâyin edeceği uygun bir kişiye verilmesi şart koşulmuştur. Feke olarak adı geçen görevli, zâviyenin nakîbi ise mütevellînin yardımcısı ve zâviyenin işlerini görüp gözetken kişidir. (36) Feke adlı bu görevlinin, 869 H./ 1464 M. tarihli bir vakfiyede kassâm (dağıtıcı) olarak geçtiğini görüyoruz. (37) Ancak vakfiyemizde bu görevlinin, zâviyenin nakîbi olduğu açıkça belirtilmiştir.

Vakfın gelirlerinden, görevlilere ödenen ve ihtiyaçlara harcanan miktar ayrıldıktan sonra artan kısım ile sabah-akşam günde iki öğün yemek çıkartılıp, ekonomik durumu ne olursa olsun zâviyede konaklayan herkes, şâyet artarsa zâviyeye komşu fakir ve muhtaç kimseler bu yemekten faydalanacaktır.

-
- (36) Ali Himmet Berki, Vakfa Dâir Yazılan Eserlerle Vakfiye ve Benzeri Vesîkalarda Geçen İstilah ve Tâbirler, Ank. 1966, s. 44.
- (37) E. Hakkı Ayverdi, "Gazi Süleyman Paşa Vakfiyesi ve Tahrir Defterleri", V.D. İst. 1968, VII/22.

C-VAKFIYENİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE SONUÇ :

Vakıfların bilhassa Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde hızlı bir gelişme gösterdiklerini biliyoruz. Bu devletler zamanında vakıflar sadece varlıklı insanların sahip oldukları imkânlardan başkalarının da faydalanması şeklinde değil, aynı zamanda yeni fethedilen yerlerin türkleştirilmesi ve islamlaştırılmasında da önemli görevler yerine getirmişlerdir. Anadolu'nun fetih yıllarında olduğu gibi, Osmanlılar da Rumeli'de fethedilen arâzilerin bir kısmını ileri gelen devlet adamı ve komutanlara mülk olarak vermişlerdir. Kendilerine arâzi temlik edilen bu insanlar da topraklarının bir kısmını, hem çevrelerine faydalı olabilmek hem de yeni vatanın imârına yardımcı olabilmek için hayır işlerinde kullanarak etraflarında birçok vakıflar meydana getirmişlerdir. Rumeli fethinde önemli hizmetleri görülen Evrenuz Gazi de kendisine mülk olarak verilen Serez, Gümülcine ve Vardar civârında vakıflar kurmuştur. Bunlardan birisi de Serez'de bulunan zâviyedir.

Serez'deki bu zâviyenin tamir, bakım, misafirlere verilecek yemek ve personel giderlerinin karşılanması için oldukça zengin sayılabilecek arâzi, köy ve dükkânlar vakfedilmiştir. Vakıfların yönetimi mütevellînin sorumluluğundadır. Ancak bölgenin kadısı da idâri işlerde kendisine yardımcı olup, vakfın amacı doğrultusunda çalışmasına nezâret edecektir.

Her ne kadar vakıftan zâviye olarak bahsediliyorsa da taşıdığı özellikler itibârı ile bu kurumun tasavvufî anlamda bir tarikat zâviyesi olmadığı anlaşılıyor. Ancak Osmanlı döneminde zâviye kelimesi tarikat mensuplarının barındığı kurum dışında yol-

---

culara ve fakirlere yiyecek ve barınma imkânı sağlayan kurumlara da kapsamaktadır.(38) Aynı dönemde bu özellikte başka bir zâviye vakfını Bursa'da görüyoruz.Çandarlı Zâde Ali Paşa'nın 808 H. 1405 M.yılında Bursa'da tesis ettiği zâviye genel özellikleri ile Evrenuz Gazi'nin Serez'deki zâviyesine benzer.(39) Ancak bu zâviyede misafirlerin kalma süresi üç gün olarak sınırlandırılmıştır.

Vakfa mütevellî olmayı Evrenuz Gazi hayatı boyunca kendisine, kendisinden sonra da büyük oğlu Burak Bey'e tahsis etmiştir. Mütevellî toplam gelirin öşrünü(I/10) alabilecektir. Gelirin kalan kısmı ise zâviyenin misafirlere hizmet verebilmesi için gerekli yerlere harcanacaktır. Harcamalardan artan miktar, ihtiyaç vakti için saklanır. Bu özellikleri ile vakfın yarı âilevî bir vakıf olduğunu söyleyebiliriz. Daha sonraki mütevellî seçiminde öne sürülen şart ise vâkıfın, kendi nesli devam ettiği sürece, oğullarının oğullarından en sâlih olanının mütevellî olmasıdır. Vâkıf, kızlarının ve kızlarının çocuklarının mütevellî olmamasını şart etmiştir. İslâm Hukuku'na göre mahzûru olmamasına rağmen böyle bir şartın ileri sürülmesi dikkat çekmektedir. Aynı döneme ait diğer vakfiyelerde bu duruma tesâdüf edilmemiştir. Meselâ, 866 H./1461 M. tarihli bir vakfiyede, oğulların neslinin kesilmesinden sonra kızların da mütevellî olabilecekleri belirtilmiştir.(40) Evrenuz Gazi'nin bu şartını kendisinin şahsî kanaati veya o bölgenin ge-

---

(38) A. Yaşar Ocak, "Zâviyeler", V.D. Ank. 1978, XII/250.

(39) İ. H. Uzunçarşılı, "Çandarlı Zâde Ali Paşa Vakfiyesi", Belleten, c.V, Sayı: XX/549-578.

(40) A. Himmet Berki, "İslâm'da Vakıf, Zağanus Paşa ve Zevcesi Nefise Hatun Vakfiyeleri", V.D. Ank. 1958, IV/19-38.

nel tutumu olarak kabul edilebilir.

Vakfiyede geçen yer adlarının büyük çoğunluğunun Türkçe olmadığı,hatta bu adların sonradan da değiştirilmediği anlaşılıyor. Vakfın ülkemiz sınırları dışında bulunması ve bu bölgedeki yer adları ile ilgili bir çalışmanın yapılmamış olması,bu yerler hakkında fazla bilgi sahibi olmamıza engel olmuştur.

Vakfiyenin son kısmında geçen i'tâ şartına bakılarak,vakfiyede geçen arâzi ve mülklerin aynı zamanda başka bir vakfa tahsis edildiği söylenebilir.Zîrâ i'tâ şartı,bir malın değişik yerlere aynı anda vakfedilmesi durumunda,bu malın gelirinden vakıflardan birinin mahrum edilip diğerine verilmesidir.(4I)

(4I)Ahmet Akgündüz,İslâm Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi,Ank.1988, s.194.

III. B Ö L Ü M

EVRENUZ GAZİ VAKFIYESİ
(Metin)

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله يسر الامور بلا مظاهره و معونة و مقدر القسم لطبقات الانام بلا كلفة
ومعونة الذى اكمل بعنايته رونق الدين و ابهت الاسلام و صمد برعائه الملة الحنفية
مرتفعة الاعلام و جعل التملك سببا لانتظام امور الانام و مناهج الخيرات و وسائل لنيل
الاجر التام و شرع التصدق و الوقف للانام للنفع العام للخواص و العام حمد اتاه فى
5 وصف افهام العقلاء و ترا حار فى تقديره او هام الاولياء على ما اوضح ماهج الخير
ومعالمه و شيد قواعد الاسلام و دعائيه . و شهدان محمد عبده و رسوله الذى خلقه الله
تعالى من سلالة العجد والكرم و بعثه الى طامة الخلق و الامم . صلى الله عليه و على
آله الذين لم تستقر اعمار دينهم بغمام الشك و البداء و لم تحتجب انوار يقينهم
باكمام الاهواء . صلى الله عليه بتجدد على تعاقب الليالى والايام و تزايد على الانتظام
10 المشهور و الاعوام و سلم تسليمًا . اما بعد فلما وفق الله تعالى الامير الكبير مفخر
امراء العظام و اكابر الكرام ملك الغزاة و المجاهدين قاهر الكفار و المعاندين
ناصر الاسلام و المسلمين رافع لواء الدين مزكى العلماء و الطالبين معون الضعفاء
15 و المساكين الطائف بين الميلين الاخضرين و بين المروتين الحاج اورنوز بن عيسى
(عفى الله عنهما الزنوب و (١) ويسره بفضله العظيم و لطفه الجسيم لسلك
سبيل العبادات و نيل سعادة الخيرات) علم ان الدنيا دنية و آخرها منية و
مقيمها ضيف راحل و نعيمها ظل زائل و من فرح فيها يوما يحزن اياما فالعاقل
20 من يجعلها ذخرا لغيره و ينقاد للحق و يترك العناد . فوقف و تصدق و حبس
من خالص امواله و اطيب املاكه فى حال حياته و نفاذ تصرفاته له و عليه القول
و الفعلية . جميع ارض الغديرة المدعو بولطوس و جميع القرية السماء بكولكا و
جميع القرية التى يقال لها ماليجاى الكائن فى ناحية و اردار من ولاية روم
25 ايلى حدودها كلها و مرافقها و حقوقها ارضها و بناؤها الذى فيها و كل قليل و
كثير هو فيها و منها من حقوقها و كل ما يصرف بها و منصوب اليها . و تفاصيل حدود ارض

(١) Bir kelime okunamadı.

الغديرة والقرى المذكورة تذكر على الوجه الذى ذكر فى الوثيقة المذبورة بامر سلطان موسى بن بايزيد خان (خلد الله ملكه) والحد الاول من حدودها الموضع الذى نبت منه شجرة عظيم يقال له اولو قاواق ومنه الى موضع المدعو بخربة نكوريو ومنه الى الموضع الذى يجرى فيه النهر المسمى ببالوجه ايرماغي ومنه الى الموضع المدعو بخربة وراربلو (2) ومنه الى موضع الحجر المنسوب فى ملتقى الطريقين المدعو باستوربي (3) ومنه ايضا الى موضع الحجر المنسوب فى جزء المحجة ومنه الى موضع الحجر الاسود المنسوب القديم ومنه الى قرية المدعو باغزاشده (4) ومنه الى ارض الطاحونة العتيقة ومنه الى قرية يقال لها لارى الكائنة فى طرف الغديرة المذكورة. وحدود هذه القرية التى يقال لها لارى وعلاماتها مشهورة ومعروفة الاحجار المنصوبة فى جوانبها مستغنية عن التحديد لشهرتها. وارض جداول التى انشقت من الغديرة 40 المذكورة من جهتها قبلية وجعلت حضائر يصادفها السمك من توابع الغديرة المذكورة ولواحقها والجدول الاول مدعو بوالجندر (5) متصل بقرية يقال لها لارى (6) والثانى والثانى مدعو بكروميديو الثالث بيرزاك (7) والرابع بولادول (8) ومنها الى المزرعة بورغارمور (9) ويمر منها ويصل الى الموضع الذى يسيل ماء الغديرة المذكورة اليه 45 ثم يدخل منه الى البحر و موضع المعبر الذى فى هذا النهر من توابع الغديرة المذكورة.

(2) T.O.E.M. Nisan 1331, Sayı: 31, s. 432'de yer adlarında bazı farklılıklar görülür. Burası **وارغاربلو** olarak geçer.

- (3) استوربي
- (4) اغزاشده
- (5) والجندر
- (6) ادرى
- (7) هزدلك
- (8) ولادول
- (9) ديلوماندر

و ارض الحضيرة التى يصاد فيها السمك من توابع الغديرة المذكورة. ثم يرجع من
المغبر المذكور و يمر الى موضع الحجر المنصوب فى الارض السبخة و من يدخل الى
الطريق الذى يصل الى حد كولكا (IO) وايلاستورية ومنه الى مزرعة ادريس الصغير
50. و يخرج من هذا الحد ميلا الى طرف الشمال ويصل الى موضع الحجر المنصوب فى تل
ومنه يمر احدان طرفي الغديرة المذكورة الى موضع الحجر المنصوب فى وسط قرية حمزة
الرئيس و منه يمر ميلا الى طرف الشمال ويصل الى التل المدعو بجتال ايك لم
تمر منه ويصل الى موضع النهر المدعو ببالوجه ايرماغى المذكور فى اول الحدود.
55. ثم يخرج من الموضع الذى يدخل ماء و اردار العتيقة ومنه الى البحر الى الثلثة
ومنها الى المزرعة ناموق و مونيك ومنها يصل الى الطريق ومنه يمر الى الملتقى
الطريقين الكائن فى بنفشة كور ومنه يمر الى الطريق المار الى الجبل الذى يؤتى
الخطب ومنه الى موضع الحجر المنصوب فى حربة نالسكو (II) ومنه الى الوادى المدعو
60. بفندق درسى ويخرج من الوادى المذكور الى الموضع المدعو ناسكى حمارلق الذى فوقه
حجر المنصوب للعلامة ومنه الى البئر المعطلة ومنها يدخل الى الطريق الذى يدخل
الى القرية يعقوب ونهر و اردار ومنه الى موضع الحجر المنصوب ثم يمر طرف المطلعى
من الوادى المذكور ويصل الى (I2) الكائنتين فى جنب الطريق الواسع يمر ومنها
65. يصل الى موضع الحجر المنصوب فى تل المدعو بقوم ديجكى فى حد ولطوس.
ووقف ايضا جميع القرية المدعو بدنبة الكائنة فى ولاية زيخنة بحدودها كلها
على التحط المذكور فى القرى المذكورة. فالحد الشمال من حدودها يصل الى موضع الذى

(IO) كولكه

(II) نالسقور

(I2) Bir kelime okunamadi

يخرج فيه ماء زيخنة والى حد القرية المدعو باسقا بابولولو ومنه الى موضع الحجر
70 المنسوب للحد والحد الغربى متصل بحد مزرعة مجكلو ومنه الى حد (I3) ومنه يصل الى
ارض لشكرى وعرصة كنيسة فنلو ويمر من البين طريق وفى الطريق احجار منصوبة للحد
فالحد الغربى يصل لحد ارض اسمعيل بك والى قرية المشهورة بتمارى بدر الدين بك
ويمر ايضا من البين طريق يمر الى قنطرة مقبل ويصل الى موضع الحجر المنصوبة والحد
75 الشرقى متصل بحد القرية المدعوة باسقامتو والى حد زيخنة وهنا احجار منصوبة للحد
ومنه يمر و يلاقى الى الطريق الواسع وفى الملتقى حجر اسود منصوب للعلامة
ووقف جميع منزله الكائن فى مدينة سيروز المحروسه من بلاد روم ايللى المستغنى
عن التحديد لشهرة بالاضافة الى اورنوز بك وجعله ما وى ومسكنا للفقراء والمسكين
80 وغيرها من الصادرين والواردين وجميع الدكاكين الكائنة فى محروسه سيروز المعروفة
بالاضافة الى اسم الواقف المذكور المستغنية عن التحديد لشهرتها وجميع القرية
المدعوة بولقا المستغنية عن التحديد لشهرة وعدم الالتباسى وجميع المزرعة الكائنة
بقرب سيروز المحروسه عند النهر المدعو بقراصو المعروفة بمزرعة الواقف المذكور
85 المستغنية عن التحديد لشهرة وعدم الاشتباه وجميع الجنينة الكائنة فى مدينة
سيروز المعروفة بجنينة زكريا وجميع الكرم الكائن فى سيروز قريبا من جنينة
المذكورة وجميع بيوت المحلة الكائنة بين الجنينة و الكرم المذكورين اتقا
وجميع الكرمين الكائنين فى سيروز المذكور مرارا الواقعين على التل المعروفين
90 باسم الواقف المذكور وجميع الطاحونة الكائنة فى سيروز المعروفة بالاضافة الى
اسم الواقف المذكور وجميع المزرعة الكائنة بقرب الجنينة المعروفة بجنة زكريا
وجميع الكرم ذو الاشجار المثمرة المعروفة بالو باغجة وجميع البيت الكائن فى

محلة الواقف المذكور مع الساحة المتصلة به المستغنية عن التحديد لشهرتها
بالإضافة الى اسم الواقف المذكور، وقفا شرعيا وحبسا مرعيا وصدقة جارية بتلة
بتة مؤبدة محرمة محبوسة، لوم الله تعالى وطلبها لمرضاته يوم يكون المرأفى
ضل درجاته و هبا من الالم عذابه وسدة دركاته و رغبة فى وعد النبى صلى الله
عليه وسلم الوقف ضل المؤمن يوم القيامة و قوله عليه السلام الصدقة تطفئى
غضب الرب .

- I00 ولارجع لهذا التصدق فيها ولايباع شىء منها ولاتملك بوجه ملك ويتلف
بوجه تلف قائمة على اصولها محفوظة على شروطها جارية على سننها باقية على
المسماة كما هذا الكتاب الى ان يرث الله الارض ومن عليها وهو خير الوارثين .
فلايحل لاحد ممن يؤمن بالله و اليوم الآخر من القضاة و الولاة ابطال هذا الوقف
ولاتغيره ولا تبدل شىء من شروطه . ممن يبذله بعد سمعه فانما ائمه على الذين
I05 يبدلونه ان الله سميع عليم . ومن تعرض بما يشمل فيه فقد باء بغضب من الله و
تعرض لسخطه . والله حسيبه و كافيه على جسيعه و مجازيه فعليه لعنة الله و
الملائكة و الناس اجمعين . واجر الواقف على الله و ان الله لا يضيع اجر
المحسنين من فضله الشامل على العالمين . وقف الامير الواقف المذكور جميع ما
سبق ذكره على اهل زاويته التى بناها فى بلدة سيروز المحروسة من المتولى
II0 . ولامام و المؤذن و الخادم و المسافر يزو المجاورين و غيرهم على التفصيل الذى
سيذكر و ثقاصحيا شرعيا .

- فشرط الواقف المذكور ان يصر فاولا ما يحصل من غلاة الاوقاف لاصلاح رقابها
واتمام نقصانها ولحرمة الزاوية المذكورة ومطبخها وجميع ما يحتاج الى
الاصلاح من توابعها عن ظهور الطفل فيها . وعن عشر غلة جميع الاوقاف المذكورة
II5 . لمن يكون متوليا فى تلك الاوقاف . وشرط ان يكون المتولى والمتصرف فيها نفسه
الشريفة مادام فى قيد الحياة و ان يكون المتولى لتلك الاوقاف بعد و فاته

ابنه الكبير ملك الغزاة و المجاهدين المدعو ببراق بك (ادام الله عدته وعلاه)
ويأخذ حق التولية من الغلاة و هو عشر المحصولات على ما ذكر و يصرفه لما يشاء
من مصالح معاشه وينظر فى تلك الاوقاف باصلاح رقاتها و اتمام حوايجها و جميع
I20. غلاتها و صرف نفسه اعشارها الى مصارف التى عينها الواقف المذكور على ما سيذكره
و شرط ان الواقف المذكور ان يكون المتولى بعد وفات ابنه الكبير براق بك
(طول الله عمره) اصلح ابنائه الباقين الذين من طلبة و امينهم على امور
الاقواق . وان لم يوجد الرجل الصالح و الامين من ابنائه الطلبة ممن يكن صالحا
وامينا من ابناؤه ابناؤه يكون متوليا مع وجود ابنائه الطلبة الغير الصالحين
I25. وحيوتهم، ثم بعد انقطاع ابنائه الطلبة الصالحين و انقراض زمانهم جعل التولية
و حق التولية لاصلح ابناؤه ابناؤه و امينهم على الاوقاف، وان لم يوجد الصالح
والامين من ابناؤه ابناؤه فالتولية لاصلح ابناؤه ابناؤه مع وجود ابناؤه
ابناؤه وحيوتهم كما هو المشروط فى البطن الاول، ثم بعد انقطاع ابناؤهم
الصالحين، فالتولية لمن بعدهم من بطون الابناء ثم و ثم الى ان ينقطع ابناؤه
I30. الواقف، وان سفلوا و ان استوى صلاح الابنين فى اى بطن يكون التولية
لاكبرهما سنا . و شرط الواقف المذكور ان لا يكون التولية و حق التولية لاحد
من ابناؤه و بنات اولاده و ان سفلون ولا احد من ابناؤه ابناؤه و ان كانوا رجالا
صالحين، و ان انقطع ابناؤه البنين بالكلية حتى لم يبق من ابناؤه البنين رجل
صالح يكون التولية و حق التولية و هو عشر غلاة الاوقاف لمن رأى قاضى تلك
I35. البلدة مع مشورة الرجال الصالحين اهلا لذلك سواء كان من اقربائه او من
غيرهم، و شرط ان لا يكون لاولاد الواقف و لاولاد اولاده حق و نصب فى تسعة اعشار
غلات الاوقاف الا ان يفتقروا و يحتاجوا فحينئذ يأكلون من غلة الاوقاف باذن
المتولى فى ذلك الزمان كسائر الفقراء . و عين الامير الواقف ايضا لمن يكون
قاضيا و حاكما فى قرية سيروز درهما واحدا فى كل يوم من علة الاوقاف المذكورة

- I40 ليكون له نظر و عناية للاوقاف واصلاح التقصيرات المتولى يحسن النصح و التأديب .
وعين ايضا لمن يكون وكيلا للخروج فى الزاوية المذكورة ناظر لخدامها و حوايج ما
يطبخ و تؤكل فيها و هو المتصرف الذى يقال له فى العرف اخى فى كل يوم ثلاثة
درهم و اربع قساع عن الطعام الذى يطبخ فيها قصعتين مع القطعتين من اللحم
صباحا و قصعتين معها مساء . و شرط الواقف المذكور ان يكون ذلك الوكيل يعنى
I45 اخى من معتقه ثم من اولاد معتقه الاصلح فالاصلح ايضا بعد بطن الى ان تقرضوا ثم
ينصب المتولى من يراه اهلا لذلك من الرجال الصالحين . و عين ايضا لامام
الزاوية فى كل يوم درهمين و ضيفة له و عين ايضا للكاتب الذى يكتب ما تسلم
المتولى للوكيل المذكور و ما يتصرف الوكيل فيه من حوايج الزاوية على ما هو
المعروف فى كل يوم درهما واحدا . و رضى الواقف المذكور ان التزم امام الزاوية
I50 ذلك القدار من المؤنة الكتابة يكون ذلك الدرهم او ايضا مع الدرهمين اللذين
للامامة و ان لم يلتزم فمخصص آخر نصبه المتولى لها . و عين لمؤذن الزاوية فى كل
يوم درهما واحدا ، و عين لنقيب الزاوية الذى يقال له فكه فى كل يوم درهما واحدا .
وفوض الواقف المذكور ما يعطى لهؤلاء المذكورين سوى اخى فما يطبخ من الطعام الذى
يؤكل فيها صباحا و مساء الى قرار المتولى بمشورة اخى قليلا كان او كثيرا . و عين
I55 الامير الواقف للحفاظ الذين يقرأون القرآن و يهبون ثواب القراءة للواقف المذكور
فى كل يوم اربعة درهم يعطيها المتولى من اختار من الحفاظ المتمكنين فى بلدة
سيروز المحروسة و فوض على الحفاظ ايضا الى رأى المتولى و ذلك لمشورة القاضى
بذلك البد . ثم بعد ذلك يصرف ما بقى من غلاة الاوقاف بعد تسليم الوظائف المذكورة
لاهلها الى الطعام الذى يطبخ فى اول النهار و فى آخر النهار على ما هو المعروف
I60 المعتاد فى سائر الزوايا التى بنيت فى بلاد العثمانية و يعطى ذلك الطعام
للمسافرين الواردين النازلين فى تلك الزاوية اغنياء كانوا او فقراء وللمجاورين
من العلماء و فقراء العوام مدة مجاورتهم فيها . و يعطى ايضا من ذلك الطعام

المطبوح لجيران الزاوية ان كانوا فقراء محتاجين الى طعامها ان زاده ما يطبخ فيها من اهلها كل ذلك على قدر ما يراه المتولى واخى بنظر الانصاف و يهئ في I65. الزاوية ايضا ما يحضر للمسافرين للاكل وقت فروقهم . ويعطى للمجاورين ولسائلين المحتاجين في معين الاوقات من العسل و المخللات بالمعروف على قدر ما يراه الوكيل المذكور و اخى ان كانت غلاة الاوقاف بتحملة له . و شرط ان يكون للواقف المذكور تبديل ما يستحسن تبديله بيعا او مقايضة و هذا التصرف له لا لغيره . و شرط ان يكون الواقف المذكور يصرف ما يصرفه الى المصارف زيادة و نقصانا I70. و اخراج من شاء منهم اخراجه و الخال من شاء فيهم الخاله و اعاد من اخراجه ان احب يعمل في ذلك (I4) و شرط الواقف المذكور ان كان في الوقف زيادة من المصارف السابقة ان يكون الامير في صرف تلك الزيادة خصوصا الى رأى المتولى . فبعد ما صرف الى ما صرف برأيه فما بقى يحفظ الى وقت الحاجة . اقر الواقف المذكور فيه عندى بجملة ما نصب اليه في هذا المسطور من I75. اصل الوقف و الشروط حسب الوصف المذكور من التقديم و التأخير و التقليل و التوفير و ولاية النظر في الاستعفاء و الصرف و الاعطائه . و انى حكمت بصحته و وقف الاصول من العقار و المنقول و نفاذ الشروط على النهج المضبوط . حرره اضعف العباد محمد بن حاج الحاكم بقلبولو المحروسة سنة ثمان عشر وثمانمة . عفى عنهم .

I80 ١- شهد ذلك ابراهيم بن خليل .

٢- شهد بما فيه حجبى خليل بن احمد المحتاج الى رحمة الله تعالى .

٣- شهد ذلك اوروج بن بلاد عفى عنه .

عشهد بما فيه هذا الكتاب على الوجه المحرر فى هذا الحظير جمال بن شيخ رمضان .

EVRENUZ GAZİ VAKFIYESİ

(Tercüme)

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHİM

Yardıma ve desteğe muhtaç olmaksızın işleri kolaylaştıran, halk tabakalarının kismetlerini külfetsiz ve zahmetsiz takdir eden, inâyeti ile dinin güzelliğini ve İslâm'ın azametini kemâle erdiren, koruması ile Millet-i Hanif'in bayraklarını yükselten, mülk edinmeyi insanların işlerinin düzgünlüğüne ve hayır yollarını büyük ecirler kazanmaya vesile kılan, sadaka ve 5 vakfı insanlara avâmın ve ileri gelenlerin faydalanması için meşru kılan Allah'a hayır yollarını, onların bilgisini ve İslâm kurallarının esaslarını ve desteklerini açıkladığı için öyle hamdolsun ki akıllı insanların derin anlayışları onun açıklanmasından mahrum kalırlar, evliyanın vehimleri onu takdir etmekten âciz kalır. Şehâdet ederiz ki Allah'ın şerefli ve aziz bir nesilden yarattığı, bütün insanlara ve ümmetlere gönderdiği Muhammed Allah'ın kulu ve elçisidir. Allah dinlerinin berraklığı şüphe ve zulüm bulutları altında kalmayan, ya- 10 kinlerinin nurları hevâ kabukları ile örtülmeyen O'na ve O'nun soyuna rahmet etsin. Öyle rahmet etsin ki gece ve gündüzler ard arda geldikçe yenilensin, aylar ve yıllar geçtikçe artsın, sağlık esenlik versin. Salât ve selâmdan sonra, büyük emirlerin ve kerem sahiplerinin ileri gelenlerinin övücü, gâzîlerin ve mücâhitlerin şâhı, kâfirleri ve Hakk'a karşı çıkanları perişân eden, İslâm'ın ve müslümanların yardımcısı, din bayrağını 15 ni yücelten, âlimleri ve tâlipleri gözeten, zayıfların ve miskin-

---

lerin yardımcısı,iki yeşil meyil ve iki merve arasında tavaf eden Hacı Evrenuz bin İsa (Allah bu ikisinden günahları ve .. ..(I) gidersin,büyük fazlı ve keremi ile yardım etsin)'yı Allah ibadet etme yoluna koyulmaya,hayır işleme saadetine kavuşmaya muvaffak edince,O da anladı ki dünya aşağıdır,sonu ölümdür.Yaşayanlar hemen yola çıkacak misafirler gibidir,nimetleri hemen kaybolacak gölge gibidir.Dünyada bir gün sevinen gün-
20. lerce mahzun olur,asıl akıllı olan dünyayı,âhireti kazanmak için isteyen,Hakk'a boyun eğip inadı terkeden kimsedir.Bu yüzden Rumeli Vilâyeti'nde Vardar Nâhiyesi'nde mallarının özü ve emlâkinin en güzeli olan Valtos adlı gölün,Gölka,Malıcay adlı köylerin bütün arâzîlerini,merâfiklerini,haklarını,üzerinde bulunan binâlarını,yine buralarda bulunan buraya ait sar-
25. fedilen az çok ne varsa hepsini,kendisi henüz hayatta leh ve aleyhindeki kavli ve fiilî tasarruflara gücü yeterken tasaduk,habs ve vakfetti.Göl arâzîsi ile zikredilen köylerin hudutlarının tafsilâtı Sultan Musa b.Bayezid Han(Allah mülkünü müebbed kılsın)'ın emri ile yazılan mezkûr vesîkadaki vechile zikredilmiştir.Arâzinin sınırlarından ilki Ulu Kavak deni-
30. len büyük ağacın olduğu yerdir,daha sonra buradan Neguryo Harâbesi denilen yere,buradan Ballica Irmağı denilen nehrin aktığı yere,buradan Verğarbilo Harâbesi denilen yere,buradan iki yolun kavuştuğu yerdeki Usturpi denilen dikili taşa,oradan yine büyük yolun kenarındaki dikili taşa,oradan eski di-
35 kili siyah taşın bulunduğu yere,oradan Ağzaşta denilen köye

---

(I)Bir kelime okunamadı.

oradan eski değirmen arâzisine, oradan mezkûr gölün kenarında-
ki Lârâ denilen köye kadardır. Lârâ denilen köyün sınırları ve
alâmetleri etrafındaki dikili taşlardan dolayı tahditten müs-
tağnidir. Kible cihetindeki mezkûr gölden ayrılmış derelerin
40 arâzisi ve onlardan oluşmuş balık avlanan gölcükler bu gölün
sınırları içine dâhildir. Valcındır adlı ilk dere Lârâ köyüne
ulaşır. Derelerden ikincisine Kerumid, üçüncüsüne Bîrzâk, dördün-
cüsüne Vilazol denir. Bunlar Bûrgârmûr denilen tarlaya, ondan
geçip mezkûr gölün suyunun aktığı yere varır, sonra denize ula-
45 şır. Bu nehirdeki geçit yeri mezkûr gölün sınırları içindedir.
Balıkların konduğu yer arâzisi mezkûr gölün sınırları içinde-
dir. Daha sonra sınır mezkûr geçitten döner ve çorak arâzide
dikil taşın bulunduğu yerden geçer, sonra buradan Gölka ve
Eledostorya'ya ulaşan yola, oradan Küçük İdris ekinliğine gi-
50 rer, ve kuzeye saparak bu sınırdan çıkar ve tepe üzerinde di-
kili taşın bulunduğu yere ulaşır ve mezkûr gölün iki tarafı-
nı tâkibederek Hamza Reis köyünün ortasında dikilen taşın bu-
lunduğu yerden geçer, buradan da kuzeye saparak Çatal Höyük de-
nilen tepeye ulaşır, buraya uğramadan, sınırları târif konusu-
55 nun başında zikredilen Ballica Irmağı'na ulaşır. Daha sonra Es-
ki ki Vardar suyunun denize girdiği gediğe çıkar, buradan Na-
mûk ve Munik tarlalarına buradan da yola ulaşır. Buradan Menek-
şe Mezarlığı'ndaki iki yol kavşağına, oradan odun toplanan dağ-
dan geçen yola, oradan Nalusko Harâbesi'ndeki dikili taş, ora-
60 dan Fındık Deresi denilen vâdiye ulaşır, sonra bu vâdiden üye-
rinde nişan olarak dikilmiş taş bulunan Eski Hisarlık denilen
yere, oradan da kör kuyuya çıkar, oradan da Yakup Köyüne giren

---

yola ve Vardar Nehri'ne, oradan dikili taşın olduğu yere girer. Sonra mezkûr vâdinin doğusundan geçer ve geniş yolun yanındaki....(2), oradan da Valtos hudûdündeki Kum Tepeciği adlı 65 tepedeki dikili taşa ulaşır.

Zihna Vilâyeti'ndeki Dunba Köyü'nü zikredilen köylerin sınırlandırıldığı üzere bütün hudutları ile vakfetti. Kuzey sınırı Zihna Suyu'nun aktığı yere ve Uskababolulu denilen köye oradan sınır için dikilen taşın yerine kadar ulaşır. Batı sınırı ise Mecikli tarlasına, oradan ... (3) sınırına, oradan Leşkerî arâzisine ve Fenlü Kilisesi'nin arsasına ulaşır. Bu ikisi arasında hudut olarak üzerinde taş bulunan bir yol geçer. Batı sınırı İsmail Bey arâzisi sınırına ve Bedreddin Bey tımarı olarak meşhur olan köye ulaşır. Yoldan geçer Mukbil Köprüsü'ne uğrar ve dikili taşların bulunduğu yere ulaşır. Doğu sınırına geçince bu sınır Iskamto adlı köye ve Zihna sınırına kadar ulaşır ki burada sınır için dikilmiş taşlar vardır. Daha sonra kavşakta alâmet olarak dikilmiş siyah taş bulunan geniş yola saparak devam eder.

Rumeli'de Siroz şehrinde bulunan Evrenuz Bey'e izâfetle meşhur olduğundan sınırlarının belirtilmesine gerek olmayan, 80 fakirlere, miskinlere ve diğer gelip geçenlere sığınak ve mesken olarak tahsis ettiği menzilin tamamını, Siroz şehrinde mezkûr vâkîfın ismine izâfetle bilinen şöhretinden dolayı sınırlarının belirtilmesine gerek olmayan dükkânlarının tamamını, şöhre-

---

(2) Bir kelime okunamadı.

(3) Bir kelime okunamadı.

tinden ve iltibassız olduğundan sınırlarının belirtilmesine gerek olmayan Polka adlı köyün tamamını, Siroz yakınında ve nehir civârında bulunan, mezkûr vâkıfa izâfetle bilinip tarif ve
85 tanditten müstağni olan Karasu adlı tarlanın tamamını, Siroz şehrinde bulunan Zekeriya bahçesi olarak bilinen bahçenin tamamını, Siroz'da bulunan mezkûr bahçeye yakın bahçeye yakın bütün üzüm bağlarını, daha sonra zikredilen bahçe ve üzüm bağı arasında bulunan evlerin tamamını, Siroz'da tepenin üzerinde bulunan
90 mezkûr vâkıfın ismi ile bilinen iki üzüm bağının tamamını, Siroz'da mezkûr vâkıfın adına izâfetle bilinen değirmenin tamamını, Zekeriya bahçesi diye bilinen bahçenin yanındaki tarlanın tamamını Ulu Bahçe diye bilinen meyva ağaçlarının bulunduğu üzüm bağının tamamını, mezkûr vâkıfın mahallesinde bulunan kendi ismine izâfetle meşhur olan bu yüzden tahditten müstağni evi bitişik sâ-
95 hâsı ile birlikte herkesin kendi derecesinin gölgesinde bulunduğu günde Allah'ın rızâsını ve O'nun azâbının eleminden affını talep ederek, derekâtına (kötü akîbetine) engel olması için, Nebî (Allah'ın salât ve selâmı üzerine olsun) 'nin "Vakıf kıyâmet gününde mü'minin gölgesidir" va'dine ve "Sadaka Rabb'in gazâbını giderir." sözüne uyarak şer'î, geçerli, sonsuza kadar sürekli sadaka ve Allah'ın (onu bozmaya çalışanları) kınaması ile koruma altına alınmış bir vakıf olarak vakfetmiştir.

100 Vâkıf bu tasaddukundan dönemez, bunlardan hiç bir şeyi satamaz, mülk edinemez, telef edemez. Bu vakıf, vârislerin en hayırlısı olan Allah yeryüzüne ve ondaki herşeye vâris oluncaya kadar usûlü üzerine kâim, şartları ile mahfuz, âdeti üzere câri olarak bu belgede tesbit edildiği gibi bâki kalacaktır. Allah'a

---

ve kıyâmet gününe inanan bir kadı veya vâlinin bu vakfı tamamen iptal etmesi,değiştirmesi veya şartlarından birisini kaldırması helâl olmaz.Bunu işittikten sonra bir kimse bu vakfiyeyi değiştirirse günah onu değiştirenleredir.Allah şüphesiz işitendir,bilendir.Kim onun içindekileri değiştirmeye çalışır ise Allah'ın gazâbına uğramış ve hoşlanmadığı bir işi yapmış olur.I05 Allah onun tamahının hesabını gören,yeten ve yaptığıının cezasına verendir.Allah'ın meleklerin ve bütün insanların lâneti onun üzerine olsun.Vâkıfın alacağı sevap Allah'ın takdîrine âittir ki O iyilik yapanların iyiliklerini âlemlere şâmil olan fazlından mahrum etmez.Vâkıf,mezkûr büyük emir,daha önce zikredilenlerin hepsini,Siroz'da binâ ettirdiği zâviyenin I10 ehli olan mütevellî,imam,müezzin,hizmetli,misâfir,mücâvir ve diğerlerine ileride zikredilecek ayrıntılar üzere sahîh ve şer'î sûrette vakfetmiştir,

Vâkıf,vakfın gelirlerinin öncelikle vakfın tâmirine,noksanının tamamlanmasına,mezkûr zâviyenin mutfağına ve etrafındaki diğer kısımlardan tâmire muhtaç olan ve ne varsa hepsinin tamamlamasına sarfedilmesini şart etmiştir.Yine vâkıf,bütün vakıfların gelirlerinin onda birinin bu vakıfların mütevellîsine I15 verilmesini şart etmiştir.Vâkıf,vakıflara hayâtı boyunca kendi nefs-i şerîfinin,vefâtından sonra ise büyük oğlu gâzilerin ve mücâhitlerin meliki Burak Bey'in mütevellî ve mutasarrıf olmasını şart etmiştir.Tevliyet hakkı olarak mütevellî,yukarıda zikredildiği üzere toplam gelirden mahsûlün onda birini alır ve ihtiyaçları için istediği gibi sarfeder.Buna karşılık vakıfların I20 bakımını yapar,ihtiyaçlarını karşılar,gelirlerini top-

---

lar ve onda dokuzunu ileride zikredileceği üzere mezkûr vâkıfın tâyin ettiği masraflar için sarfeder. Vâkıf, büyük oğlu Burak Bey (Allah ömrünü uzun kılsın)'in ölümünden sonra kendi neslinden kalan oğullarından en iyisi ve vakıf işleri konusunda en emîninin mütevellî olmasını şart etmiştir. Şâyet kendi neslinden oğulları içinde sâlih ve emin bir kimse bulunmaz ise, kendi nes-

I25 linden hayatta olan ancak sâlih olmayan oğlu olsa bile oğullarının oğullarından emîn ve sâlih olanı mütevellî olur. Sâlih olan oğullarından kimse kalmadığında tevliyet ve tevliyet hakkı oğullarının oğullarından en sâlih ve vakıflar için en emîn olanına intikâl eder. Oğullarının oğulları içinde de sâlih ve emîn kimse bulunmaz ise birinci batında şart edildiği gibi tevliyet hakkı, oğullarının oğulları mevcut olmasına rağmen, oğullarının oğullarının oğullarından en sâlih olanına aittir. Bunlarının sâlih oğullarının ardı kesildikten sonra ise ne kadar aşağı giderse gitsin vâkıfın sülâlesi kesilinceye kadar derece derece onlardan sonra gelen oğullar batına intikâl eder. Herhangi bir batında iki oğul sâlih olmak yönünden birbirleri ile denk olurlar ise tevliyet hakkı yaşça büyük olana aittir. Yine mezkûr vâkıf kızlarına, ne kadar aşağı giderse gitsin oğullarının kızlarına, ne kadar sâlih olsalar da kızlarının oğullarından hiçbirisine tevliyet hakkının verilmemesini ve mütevellî olmamalarını şart etmiştir. Şâyet vâkıfın oğullarının nesli tamâmen kesilip hiçbir sâlih erkek kalmadı ise tevliyet ve toplam gelirin on-

I30 da birinden ibâret olan tevliyet hakkı bu beldenin kadısının sâlih kimselerle görüşmesi ile vâkıfın akrabâlarından veya bunun dışında herhangi lâıyk bir kimseye verilir. Vâkıf, vakfın top-

I35

---

lam gelirinin onda dokuzundan ne kendi evlâdına ne de evlâdının evlâdına hisse ve hak verilmemesini, ancak fakir ve muhtaç oldukları zaman diğer fakirler gibi mütevellînin izni ile vakıfların gelirlerinden faydalanabilmelerini şart etmiştir. Yine vakfın emîri (kurucusu) Siroz şehrinde kadı ve hâkim olan kimseye mezkûr vakıflara nezâret ve yardım, mütevellînin eksiklerini I40 ni iyi nasihat ve güzellikle düzeltmesi için günde bir dirhem tayin etmiştir. Yine vâkîf örfte kendisine Ahî denilen, mezkûr zâviyede vekîl-i harc olup, buranın hizmetine, yemeğin yapıldığı ve yenildiği yerin ihtiyaçlarına bakan mutasarrıfa, günlük üç dirhem para ile mutfakta pişen yemekten, iki parça etli iki kap yemekten sabah-akşam olmak üzere dört kap verilmesini istemiştir. Vâkîf bu vekîlin, azatlısının sonra da azatlısının evlâdından I45 dan nesilleri kesilinceye kadar her batında en sâlih olanının olmasını şart etmiştir. Yine vâkîf zâviyenin imamı için vazifelerinden dolayı iki dirhem, aynı şekilde mütevellînin mezkûr vekîle teslim ettiklerini ve vekîlin bunları zâviyenin bilinen ihtiyaçlarına sarfını yazan kâtibeye bir dirhem yevmiye tahsis etmiştir. Mezkûr vâkîf, zâviyenin imamının şayet kâtiplik I50 zahmetini üzerine alırsa, imamlık için alacağı iki dirhemini yanı sıra bu görev için ayrıca bir dirhem almasına râzıdır. Ancak kabul etmez ise mütevellî bu göreve başkasını tayin eder. Vâkîf, zâviyenin müezzini için bir dirhem tayin etmiştir. Vâkîf, feke (fâkîh) denilen zâviyenin nakîbine bir dirhem yevmiye tayin etmiştir. Vâkîf, zâviyede yapılan ve burada yenen yemeklerin, ahî hariç, adı geçenlere sabah-akşam az veya çok verilmesini mütevellînin I55 ahî ile görüşüp kararlaştırmasına bırakmıştır. Emîr vâkîf, Kur'an

---

okuyan ve sevabını mezkûr vâkıfa gönderen hâfızlar için günde dört dirhem tayin etmiştir.Bu dört dirhemi mütevellî Siroz'da oturan hâfızlardan istediklerine verirler.Hâfızlar ile görüşüp anlaşmak da mütevellînin kadı ile görüşmesi sonucu karar vereceği bir meseledir.Vakfın gelirlerinden mezkûr ilgili vazifelilere verildikten sonra artan kısmı,Osmanlı ülkelerindeki zâviyelerde sabah-akşam pişirilmesi âdet olan yemek için harcanır ve bu yemekten,zâviyeye gelen ister zengin ister fakir olsun misafirlere,ulemâ ve fakir halka burada kaldıkları müddetçe verilir.Yine burada pişen yemekten şâyet burada kalanlardan artarsa,zâviyenin komşularından buranın yemeğine muhtaç fakirlere de yemek verilir.Bütün bunlar mütevellî ve ahninin insafla verecekleri karara bağlıdır.Yine misafirlere geldikleri anda ve ayrılırken verilen yemek de bu artan kısımdan karşılanır.Şâyet vakıfların gelirleri yeterli olduğu takdirde zâviyede kalanlara ve muhtaç fakirlere belli vakitlerde mezkûr vekîlin ve ahninin uygun gördüğü miktarda turşu ve bal verilir.Vâkıf,değiştirilmesini uygun gördüğünü satmak veya takas(4)sûreti ile değiştirmesini şart etmiştir.Ancak bu tasarruf sadece kendisine aittir.Yine mezkûr vâkıf,masrafı çoğaltmak ve azaltmak,masraftan istediğini çıkartmak,istediği şahsı çıkartmak ve almak,çıkardığını tekrar geri almak(hususlarında)kendisinin dilediği şekilde ha-

---

(4)Satış ve takas-trampa şartlarına vakıfla ilgili istilahlara ve vakıf hukukuna ait eserlerde ibdal ve istibdal şeklinde rastlanmaktadır.İbdal vakıf malın satılması,istibdal ise satılan malın yerine vakıf olacak başka bir aynın satın alınmasıdır.(Akgündüz,s.I95 ve 290.

reket etmesini şart etmiştir. Mezkûr vâkıf, vakfın gelirlerinden şâyet yukarıdaki masraflardan sonra artan olursa bu fazlalığın mütevellîye bırakılmasını şart etmiştir. Mütevellînin sarfettiğinden de artan ihtiyaç vakti için saklanır.

Vâkıf bu satırlarda kendisine nisbet edilen vakfın aslını; I75 takdim(5), te'hir(6), taklil(7), tevfir(8) ile isti'fa(9), sarf(10) ve i'ta(II) konularında ve velâyet-i nazardan ibaret vasıf yönünden şartların hepsini benim yanımda kabul etti. Ben de vakfın akar ve menkul yönünden aslının sıhhatine ve şartlarının nâfiz (I2) olduğuna hükmettim.

Bu metni Mahrûsa-i Gelibolu'da hâkim olan kulların en zayıfı Muhammed İbn-i Hâc 818 H. (1415 M.) senesinde yazdı.

I80 I-Buna İbrahim b. Halil şehâdet etti.

2-Burada olana Allah Teâlâ'nın rahmetine muhtaç Hacı Halil b.

Ahmet şehâdet etti.

---

(5) Vakfa yapılan bazı masraflara öncelik vermek.

(6) Vakfa yapılacak bazı masrafları geriye bırakmak.

(7) Vakıf istihkâkını azaltmak. (Akgündüz, aynı eser, s. 194.)

(8) Vakıf istihkâkını çoğaltmak.

(9) Mütevellînin görevinden ayrılması. (Akgündüz, aynı eser, s. 260)

(10) Gerek görülen yerlere harcama yapabilmek.

(II) Belli bir süre veya devamlı olarak bazı vakıfların istihkâkını tercihan vermek. (Akgündüz, aynı eser, s. 194)

(I2) Akdin hukûkî sonucunu doğurabilmesi için izin veya icâzete bağlı bulunmaması. (Akgündüz, aynı eser, s. 57)

3-Buna Oruç b. Polat şehâdet etti.Allah onu affetsin.

4-Cemal b. Şeyh Ramazan bu vesikaya şu anda yazıldığı üzere şehâdet etti.

Evrenuz Gazi'nin kurduğu vakfı iptal etmek istemesi üzerine bu isteğin kabul edilmediğini gösteren belge:(Metin)

اما بعد حمد الله العلى الاعلى و الطلوة والسلام على خير خلقه محمد المصطفى
يقول اضعف عباد رب المجيد جمال بن شيخ رمضان ابى يزيد حاكم ممالك سلطان محمد
خان بن سلطان بايزيد ما ثبت و تحقق مضمون الكتاب معروف آخره اول كتابى هذا
باقرار الواقف المشار اليه فى تلك الكتاب و هو الامير المكرم جامع المكارم
5 و الشيم زائر الكعبة و المقام و السعى بين الميلين الاخضرين فى المسجد الحرام
قائد الجيوش و الفزات فناقل الكفرة و العشة الحاج اورنوز بك بن عيسى باته
اقر و اعتراف انه وقف و حبس جملة كما ذكر فى الكتاب المذكور من اوله الى آخره
من القرى و المزارع و الدكاكين و غيرها من المذكورات فى تلك الكتاب على زاويته
التي انشاها و اعرها فى مدينة سيروز و بين مصارفها و الامام و المؤزن و المتولى
10 و الكاتب فيها و عين حقوقهم و حقوق غيرهم فيها قبلته و ارتضيته و نفذته امضى
تنفيذا صميمية صريحة ثم اراد الواقف المذكور ان يرجع عما وقفه من المذكورات
وغيرها من الخيرات و يطلبه حضر المتولى المنصوب آتقا طغان و ادعى ان الاوقاف
المذكورات مصحة و مسلمة الى المتولى غير قابلة للتبديل ، فاحضر على ما ادعاه
محمد بن حسين و بلبان عتق خديجة خاتون فشهد راتب الاستشهاد الشرعى و الاستقضاء
15 المرعى شهادة صحيحة صريحة موافقة لما ادعاه المرعى المتولى المذكور . فحكم
الحاكم المشار اليه (اعلى الله شاناه و صانه عما شاقه) بصحة الاوقاف المذكورات
و لزومها و انبرامها حكما صحيحا و لزومها شرعيا و عن المطاعن و المفاسد عربيا .
فعزل الواقف المذكور و المتولى المدعو المذكور لانه من جملة شرائطه نصب المتولى
و عزله مفوضا الى نفسه العزيز مادام حياته الدنيا الدنية . تقبل الله منه
20 خيراته حسناته و من امثاله من الخير من المحسنين فان الله تعالى لا يضيع اجر
المحسنين و على ذلك وقع التحرير و الاشهاد فى اواخر شهر محرم الحرام لسنة
تسع عشر و ثمانمائة الهجرية النبوية .
ثبت مضمونه عندى و حكمت بصحة الوقف و لزومه (١) و امضاه حكما صحيحا

شرعيا و حسباً صريحا مرعيا جامعا للاركان التمليك حاويا الشرائط التأييد.
25 حرره الفقير جمال بن شيخ رمضان الحاكم بالممالك السلطانية و عساكرها (2)

- ١- شهد بما فيه مولانا محي الملة المدرس في ادرنة (3) .
- ٢- شهدته افضل العلماء مولانا علاء الدين المنتشائي .
- ٣- شهد على الامضاء كاتب الحروف حميد بن مجيد الداعي الانقري .
- ٤- شهدته اخي عتق الواقف المذكور .
- ٥- شهد على الاصل و الامضاء حمزة عتق الواقف المذكور .
- ٦- شهد بذلك حطه الفقير نجم الحنفي .
- ٧- وضع و صح مضمونة حرره الداعي محمود قاضي .
- ٨- اخره الفقير الى رحمة ربه العقد على اقرار الواقف المذكور محمد بن حاج الحاكم مدينة قلبي بولى المحروسة .
- ٩- شهد بما فيه قاسم بن عثمان لله .
- ١٠- شهد بما فيه محمد حجي بن بايزيد .
- ١١- شهد بما فيه يوسف بن اياشى .
- ١٢- صح مضمونه (4) وثقه الفقير عبد الغنى المأمور بفصل الخصومات في العسكر .
- ١٣- شهد بما فيه مسعود بن التماجانى .
- ١٤- شهد بما فيه امور بن تمورتاش .
- ١٥- شهد بما فيه عيسى بن تموردش .
- ١٦- شهد بما فيه بلبان بن عبدالله .
- ١٧- شهد بما فيه امور بن افندى .
- ١٨- القضية كما كتب في حرره الياس بن خليل الجندي عفى عنهما .

(2) Bir kelime okunamadi.

(3) Bir kelime okunamadi.

(4) Bir kelime okunamadi.

- ۱۹-شهد بما فيه سلجك بن قلقان دالن
- ۲۰- شهد بما فيه بهادر بن قصابن
- ۲۱- ذلك كذلك (5) حرره حمزة بن احمد المنتشائي
- ۲۲- شهد بما فيه يواش (6) بن عبدالله
- ۲۳- شهد بما فيه مراد بن موسى
- ۲۴- شهد بما فيه يخشى بن ملقوج
- ۲۵- شهد بما فيه اسكندر بن خليل
- ۲۶- شهد بما فيه الياس ولد قاسم
- ۲۷- شهد بما فيه ولد بن بخشايش
- ۲۸- شهد بما فيه اروج حجي على
- ۲۹- انا شاهد بما فيه حرره حسن الكاتب في الخزينة العامره
- ۳۰- شهد بما فيه موسى اغا بن يوسف
- ۳۱- شهد بما فيه محمد بن شاهين
- ۳۲- شهد بما فيه مراد بن مصرات
- ۳۳- شهد بما فيه لولو بن شاهين
- ۳۴- شهد بما فيه حضر بن موسي اعى
- ۳۵- شهد بما فيه حمزة بن تمر
- ۳۶- شهد بما فيه حضر بن صاروخان
- ۳۷- شهد بما فيه على بن صوجي اوغلي
- ۳۸- شهد بما فيه زين الدين من سكت حاجي
- ۳۹- شهد بما فيه شاهمليك بن على
- ۴۰- شهد بما فيه سليمان بن ايلدوتن اوغلي
- ۴۱- شهد بما فيه مراد بن (7)

(5) Bir kelime okunamadı.

(6) Bir kelime okunamadı.

(7) Bir kelime okunamadı.

- ٤٢ شهد بما فيه يوسف بن عمر .
- ٤٣ شهد بما فيه ينوز بن هميد اوغلى .
- ٤٤ شهد بما فيه محمد بن ايلدوتن بك .
- ٤٥ شهد بما فيه مراد بن قتلو بك .
- ٤٦ شهد بما فيه على بن قرا (8) .
- ٤٧ شهد بما فيه خليل بن محمود .
- ٤٨ شهد بما فيه مولانا بدرالدين الشهير باخى الخنفي .
- ٤٩ نظرت بهذه الوثيقة و شهدت بما فيها حرره اسحق بن اميرخان المنفقة .
- ٥٠ شهد بجمع ذلك مولانا سعدالدين الخطيب فى سيروز حجب اسماعيل المشتهر بمترقلو .
- ٥١ وانا على ذلك من الشاهدين حرره الفقير احمد السهولى الامام فى جامع سيروز .
- ٥٢ شهد بما فيه شرف المدرس .
- ٥٣ شهد بما فيه على بن خليل .
- ٥٤ شهد بما فيه وروس بك بن محمد البايزيدى .
- ٥٥ شهد بما فيه حجب شاهين .
- ٥٦ شهد بما فيه حجب داود .
- ٥٧ شهد بما فيه حجب احمد المشتهر بتمور (9) .
- ٥٨ شهد بما فيه (IO) خيرالدين .
- ٥٩ شهد بما فيه مصطفى بن موسى اغا .
- ٦٠ شهد بما فيه اسحق بن موسى اغا .
- ٦١ شهد بما فيه محب الدين بن حسن .
- ٦٢ شهد بما فيه بايزيد بن يخشى .
- ٦٣ شهدت بذلك حرره العبد الذليل ابراهيم بن خليل .
- ٦٤ شهدت بذلك حجب خليل بن احمد .

(8) Bir kelime okunamadı.

(9) Bir kelime okunamadı.

(IO) Bir kelime okunamadı.

- ٦٥- شهد بما فيه الياس بن حسن اغا .
- ٦٦- شهد بما فيه الياس بن عبدالله .
- ٦٧- شهد بما فيه سيد بن يحيى .
- ٦٨- شهد بما فيه محال بن عزيز .
- ٦٩- شهد بما فيه موسى بن مصطفى .
- ٧٠- شهد بما فيه شاه ملك بن شاه .

EK-I

Evrenuz Gazi'nin kurduğu vakfı iptâl etmek istemesi üzerine,
bu isteğin kabul edilmediğini gösteren belge:(Tercüme)

Yücelerin yücesi olan Allah'a hamd ve yarattıklarının en hayırlısı olan Muhammed Mustafa'ya salât ve selâmdan sonra Rabbi Mecid'in kullarının en zayıfı,Sultan Mehmet Han b. Sultan Bayezid'in memleketlerinin hâkimi Cemâl b. Şeyh Ramazan b. Ebi Yazid şöyle söylüyor:Bu yazımdan önce yazdığım mâlum vesîkânın muhteviyâtı,yine aynı yazıda işâret edilen vâkıf,cömert i-
5 dâreci,güzel ahlâk ve iyilikleri kendisinde toplayan,Kâbe'yi ve Makâm'ı ziyâret eden,Mescid-i Harâm'da iki yeşil meyl arasında sa'y eden,gazi ve askerlerin kumandanı,kâfirleri kovan ve perişân eden el-Hâc Evrenuz Bey b. İsa'nın ikrar ve itirâfı ile sâbit olmuştur.O bu vesîkada başından sonuna kadar zikredilen köyleri,tarlaları,dükkânları ve diğerlerini,Siroz şehrinde imâr ve inşâ ettiği zâviyeye vakf ve habsedip buranın masrafla-
10rını belirttiğini imam,müezzin,mütevelli ve burada yazılı diğerlerinin haklarını tayin ettiğini kabul ve itiraf etmiştir. Ben de bu duruma kabul ve rızâ gösterip açık bir samîmiyetle neticeye kavuşturdum.Ancak daha sonra adı geçen vâkıf,zikredilen vakıflarından ve diğer hayırlarından vazgeçmek istedi.Onun bu isteği üzerine görevli mütevelli azatlı Doğan geldi ve mezkûr vakıfların tashih edilip mütevelliye teslim edildiğini ve değiştirilmesinin mümkün olmadığını iddia etti ve iddiasını isbât için Mahmut b.Hüseyn ve Hatice Hatun'un azatlısı Balaban'ı
15getirdi.Bunlar da mezkûr mütevellinin iddiasının geçerli olduğu-

---

na dâir şer-i şehâdet ve yürürlükteki yargı kurallarına uygun olarak doğru ve açık şekilde şahitlik ettiler. Bunun üzerine adı geçen hâkim (Allah şânını yüceltsin ve sapıklığa düşmekten korusun) mezkûr vakıfların feshinin mümkün olmadığına ve sağlamlığına, feshinin mümkün olmamasının kânûnî olduğuna, her türlü bozulma ve itirazdan uzak olduğuna açıkça hükmetmiştir. Bunun üzerine mezkûr vâkif adı geçen mütevelliyi azletmiştir; zirâ vakfın şartlarından birisi de mütevelliyi atama ve görevden alma hakkının, hayatta olduğu sürece kendisinin aziz şahsına ait olmasıdır. Allah vâkifin hayır hasenâtını ve diğer iyilik sahiplerinin hayırlarını kabul etsin. Allah iyilik sahiplerinin ecirini zâyi etmez. Bu duruşma ve yazım Hicret-i Nebeviye'nin 819 yılı Muharrem (Mart 1416) ayı sonlarında yapılmıştır.

Olayın muhtevâsı bana intikâl etti, ben de vakfın sıhhatine ve iptâl edilemeyeceğine, bütün temlik esaslarının ve sağlam şartlarının devam edeceğine kânûnî, geçerli ve açık şekilde hükmettim. Bunu Sultan'ın memleketlerinin ve (I) ordusunun hâkimi fakir Cemal b. Şeyh Ramazan yazdı.

1-Burada olana Muhyi'l Millet-i ve'd dîn Edirne (2)'de müderris Mevlânâ şehâdet etti.

2-Buna ulemânın ileri geleni Mevlânâ Alaaddin el Menteşâî şehâdet etti.

3-İmzâya Kâtib-i Hurûf Dâî Hamid b. Mecid el-Ankarî şehâdet etti.

4-Mezkûr vâkifin azatlısı Ahmet şehâdet etti.

(I) Bir kelime okunamadı.

(2) Bir kelime okunamadı.

- 5-Mezkûr vâkıfın azatlısı Hamza aslına ve imzâya şehâdet etti.
- 6-Bu yazıya fakîr Necmi el-Hanefî şehâdet etti.
- 7-Muhtevâsı doğru ve açıktır.Bunu dâî Kadı Ahmet yazdı.
- 8-Bunu Rabbinin rahmetini dileyen Gelibolu şehrinin hâkimi fakir Muhammed b. Hâc,mezkûr vâkıfın ikrârı ve sözü üzerine yazdı.
- 9-Burada yazılı olana Kasım b. Osman,Allah için şehâdet etti.
- 10-Burada olana Hacı Muhammed b. Bâyezid şehâdet etti.
- 11-Burada olana Yusuf b. Ayâşî şehâdet etti.
- 12-Bunun muhtevâsını....(3) ve güvenilirliğini asker arasındaki anlaşmazlıkların giderilmesi ile görevli fakir Abdülğani doğrulamıştır.
- 13-Burada olana Mesut b.et-Temecânî şehâdet etti.
- 14-Burada olana Umur b.Temürtaş şehâdet etti.
- 15-Burada olana İsa b.Temürtaş şehâdet etti.
- 16-Burada olana Balaban b.Abdullah şehâdet etti.
- 17-Burada olana Umur b.Efendi şehâdet etti.
- 18-Mesele yazıldığı gibidir.İlyas b. Halil el-Cündî.Allah onu affetsin.
- 19-Burada olana Selcuk b.Kalkandelen şehâdet etti.
- 20-Burada olana Bahadır b.Kasabın şehâdet etti.
- 21-....(4) böyledir.Bunu Hamza b. Ahmet el-Menteşâî yazdı.
- 22-Burada olana Yavaş....(5)b.Abdullah şehâdet etti.

---

(3)Bir kelime okunamadı.

(4)Bir kelime okunamadı.

(5)Bir kelime okunamadı.

- 23-Burada olana Murad b. Musa şehâdet etti.
24-Burada olana Yahşi b. Malkoç şehâdet etti.
25-Burada olana İskender b. Halil şehâdet etti.
26-Burada olana İlyas veledi Kasım şehâdet etti.
27-Burada olana Veled b. Bahşâyış şehâdet etti.
28-Burada olana Oruç Bey b. Hacı Ali şehâdet etti.
29-Burada olana ben şahidim.Bunu Hazine-i Amire'de kâtip Hasan yazdı.
30-Burada olana Musa Ağa b.Yusuf şehâdet etti.
31-Burada olana Muhammed b. Şâhin şehâdet etti.
32-Burada olana Murad b. Masrat şehâdet etti.
33-Burada olana Lulu b. Şâhin şehâdet etti.
34-Burada olana Hızır b.Musa Ağa şehâdet etti.
35-Burada olana Hamza b.Temür şehâdet etti.
36-Burada olana Hızır b. Saruhan şehâdet etti.
37-Burada olana Ali b. Sucuoğlu şehâdet etti.
38-Burada olana Söğütlü Zeyneddin şehâdet etti.
39-Burada olana Şahmelik b.Ali şehâdet etti.
40-Burada olana Süleyman b. İltutanoglu şehâdet etti.
41-Burada olana Murad b....(6) şehâdet etti.
42-Burada olana Yusuf b.Ömer şehâdet etti.
43-Burada olana Yunus b. Hamitoğlu şehâdet etti.
44-Burada olana Muhammed b. İltutanbey şehâdet etti.
45-Burada olana Murad b. Katlûbey şehâdet etti.
46-Burada olana Ali b.Kara....(7)şehâdet etti.

---

(6)Bir kelime okunamadı.

(7)Bir kelime okunamadı.

- 47-Burada olana Halil b. Mahmud şehâdet etti.
- 48-Burada olana Ahi el-Hanefî diye meşhur Mevlânâ Bedreddin şehâdet etti.
- 49-Bu vesîkaya baktım ve onda olana şehâdet ettim.Bunu İshâk b. Emirhan yazdı.
- 50-Bunun tamamına Siroz'da hatip Mevlânâ Sâdettin ve Matraklu diye meşhur Hacı İsmail şehâdet etti.
- 51-Ben de buna şahit olanlardanım.Bunu Siroz câmiinde imam, fakir Ahmet es-Suhûlî yazdı.
- 52-Burada olana Müderris Şeref şehâdet etti.
- 53-Burada olana Ali b.Halil şehâdet etti.
- 54-Burada olana Derviş b. Muhammed el-Bayezidî.
- 55-Burada olana Hacı Şâhin şehâdet etti.
- 56-Burada olana Hacı Davud şehâdet etti.
- 57-Burada olana Temür....(8)diye meşhur Hacı Ahmet şehâdet etti.
- 58-Burada olana....(9)Hayreddin şehâdet etti.
- 59-Burada olana Mustafa b. Musa Ağa şehâdet etti.
- 60-Burada olana İshak b. Musa Ağa şehâdet etti.
- 61-Burada olana Muhyiddin b. Hasan şehâdet etti.
- 62-Burada olana Bayezid b.Yahşi şehâdet etti.
- 63-Bunlara şehâdet ettim.Bunu zelîl kul İbrahim b. Halil yazdı.Celîl olan Allah onu affetsin.
- 64-Bunlara şehâdet ettim.Hacı Halil b.Ahmet.
- 65-Burada olana İlyas b.Hasan Ağa şehâdet etti.

---

(8)Bir kelime okunamadı.

(9)Bir kelime okunamadı.

66-Burada olana İlyas b. Abdullah şehâdet etti.

67-Burada olana Sey d b. Yahya şehâdet etti.

68-Burada olana Mihal b. Aziz şehâdet etti.

69-Burada olana Musa b. Mustafa şehâdet etti.

70-Burada olana Şahmelik b. Şah şehâdet etti.

Evrenuz Gazi'nin ölümünden sonra oğlu Burak Bey'in vakfa belirtilen şartlarla tasarruf hakkına sahip olduğunu gösteren belge:
(Metin)

هذه وثيقة شرعية مرعية على ما قد حضر في مجلس الشرع العزيز محروسة
يكيجه واردار (I) عن الآفات و المحن حجي اسحاق بن عبد الله و كتخدا بكلو
المالحات و شهدا انه المرحوم المغفور المدعو حجي اورنوز الواقف الغازى
شرط في حياته تصرف ابنه المتولى المدعو حجي براق الغازى في غلاة الاوقاف
فيما يشاء و يريد كتصرفه في حياته بما قيد بصرف حروج المماريف.
وحرر ذلك في اوامط صفر الحثير السنة احدى و عشرين و ثمانمائة هجرية
الى عفى الله تعالى يوسف بن يعقوب القاضي محروسة يكيجه (2)

- ١- شهد بما فيه حجي محمد الفقير.
- ٢- شهد بما فيه (3) الفقير.
- ٣- شهد بما فيه سليمان بن يعقوب الازنكى.
- ٤- شهد بما فيه حجي مصطفى التاجى.
- ٥- شهد بما فيه مولانا خيرالدين.
- ٦- شهد بما فيه حجي داود الفقير.

(I) Bir kelime okunamadı.

(2) Bir kelime okunamadı.

(3) Bir kelime okunamadı.

EK-II

Evrenuz Gazi'nin ölümünden sonra oğlu Burak Bey'in vakfa, belirtilen şartlarla tasarruf hakkına sahip olduğunu gösteren belge:(Tercüme)

Bu vesika sâlihlerden Hacı İshak b. Abdullah ve Kethüdâ Benlü'nün(Âfet ve zorluklardan....(1) Yenice Vardar Meclis-i Şer'isi'ne gelip,merhûm ve mağfûr vâkîf Hacı Evrenuz Gazi'nin hayatında,oğlu mütevellî Hacı Burak Gazi'nin vakfın gelirlerine,masrafların çıkarılması kaydı ile kendi hayatındaki tasarrufu gibi tasarrufunu şart ettiğine şehâdet ettikleri üzere şer'î ve geçerli bir vesikadır.

Bu vesikayı Safer 821 H./ Mart 1418 M. ortalarında Allah'ın affını ümid eden Kadı Yusuf b. Yakup Yenice....(2)'de yazdı.

1-Burada olana fakir Hacı Ahmet şehâdet etti.

2-Burada olana fakir....(3) şehâdet etti.

3-Burada olana Süleyman b. Yakup el-İzniki şehâdet etti.

4-Burada olana Hacı Mustafa et-Tâcî şehâdet etti.

5-Burada olana İmam Mevlânâ Hayreddin şehâdet etti.

6-Burada olana fakir Hacı Davud şehâdet etti.

---

(1) Bir kelime okunamadı.

(2) Bir kelime okunamadı.

(3) Bir kelime okunamadı.

EK-3

Vakfiyede Geçen Yer Adları:

Ağzaşda	(اغزاشده)	Köy adı.
Balıca	(بالوجه)	Irmak adı.
Bırzâk	(بیرزاک)	Dere adı.
Bolka	(بولقا)	Köy adı.
Çatalhöyük	(جتال ايك)	Tepe adı.
Dunba	(دنبه)	Köy adı.
Eledostorya	(ايلانستورية)	Köy adı.
Eski Vardar	(واردار العتيقة)	Irmak adı.
Fındık Deresi	(فندق درسى)	Dere adı.
Gölka	(كولكا)	Köy adı.
Hamza Reis	(حمزة الرئيس)	Köy adı.
Isganto	(اسقامتو)	Köy adı.
Kerumid	(كروميد)	Dere adı.
Lârâ	(لارى)	Köy adı.
Malıca	(ماليجاي)	Köy adı.
Valtos	(ولطوس)	Göl adı.
Vardar	(واردار)	Nâhiye adı.
Vılazol	(ولانول)	Dere adı.
Yakup	(يعقوب)	Köy adı.
Zihna	(زيخنة)	Vilâyet adı.

EK-IV

Evrenuz Gazi Vakfının Kurulduğu yıllarda Rumeli'de Önemli Şehirler:

EK-V

Evrenuz Gazi vakfiyesinin, EK-I ve EK-II belgelerinin Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi 2113/I-6 no'lu defterde kayıtlı nüshaları:

Juzi Enam bini Hasan 818 Turakli

Arupca wafiqisidir:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله الذي جعل في الأسماء من بركاتها ما لا يحصى ولا يعد
 مدونة الرصيد وأثبتت الإسلام وصحبه برعاية الله الحنيفة رتفعة الأعلام ومنع التملك فيها لا تشا
 الأسماء من صاحب الخيرات وسأل لنيل الأسماء وترجع التقدير والرفق للأسماء لنفع العام للخير والعام
 آتاه في وصفه أزياء السقار وشراً ما فرقتهم إلا بدار عهد ما رضعنا صبح الخبز رساله وسيد قراعدا
 ودعابته ونشيداً مسجداً عبده ورسوله الذي خلقه الله تعالى من رسالة الحمد والكرم وبسته الى طائفة الخيرة وال
 صلواته عليه وعلى آله الزهراء لم تستقر أقدارهم بنعام الله والسياسة ولم تحجب أئمة القصرهم بالأسماء إلا
 صيرة تمجد على تائب اللين والايام وتزايد على انتقام السمر والإعزاز وسلم تسليماً
 اعلمت فلما وفقت الله تعالى الإسم الكبير من نظام العالم والعالية من الضيفار والمساكنة الطائفة
 والمناجاة تأمل الإسلام المسامية اخرج لوار الهمية ذلك العمار والعالية من الضيفار والمساكنة الطائفة
 به السلية الاضطرية وسية الروتية الحاج اوروز بعبه عيسى عفا الله عنهما الذوب والبا مارديسة
 النظيم ولطفه المسيم لسلك سبل العبادات ومن سعادة الخيرات علم ابد الدنيا رنة وأقرها فيه
 ضيف اهل ونفياً من الال ومن فرغ فيها لرباً يميزه اياماً فالعقل منه جعلاً وخر الدم السادة
 لالحمد وترك النار فرتق وتقصه وسبي منه فالحصائله وأطيب ابدله فوال حياة ونفاذ نقرفا
 عليه القلوب والضمير جميع ارض الغدرة المرمومة يعولطوش ومع القوة السماء كقولك
 الفرية التي يقال لا ما ليحياها الطائيات فرأية ما يرد مدولة روم ابد هردو كرا وراقلا
 ارضاً ونبأه الزمب فمرا وكل قنيل وكتي صوفياً ونرا مه موقوفاً وكل ما يصر في انوسو اليا قنيل من
 ارضاً ونبأه الزمب فمرا وكل قنيل وكتي صوفياً ونرا مه موقوفاً وكل ما يصر في انوسو اليا قنيل من

والمعانيه نافع للاسلام والسلمية - افصح لوار الريمه في ١٣٥٠ -
 به الميضية الاضطرية وبها المردية الحاج اورنوز بعبه عيسى عفا الله عنهما الزنوب والبا بارديسه
 الفطيم ولطفه الميم للولك سبل العبادات وشي سعادة الخيرات علم ابد الينا زنة وانفرد فيه
 ضيف اهل ونفيرا مثل اهل ومذخر فيها لربنا يميزه اياما فاعقل سهرا محمدا وافر السم السواد
 لا تحمد وتترك العباد فوثق وتصده وصي سهرا لاله واجب اعدله في حال صيانه ونفاذ تصرفا
 عليه القولية والنفيد جميع ارض الفدرة المرحومة ببولطوش وبيع القوية السماء كمولكا
 الفرية التي يقال لا ما ليحيا الطيات فراصة ما يدرك به ولاية روم اهل هردو ككلا ورافقا
 ارضها بباده الزر فيها وكل قنيل وكسب صوفيا ومنها مه مضوقا مثل بالعرف ليا ونسوا المرافقا
 ارضه الفدرة والقور المذكورة تذكر عن الوم الزر ذكر في الوثيقة المزبورة بارسلطاه سور به بايز
 فدلله ملكه الحد الادل مه هردو الموضع المذكور نبت منه تحت تميم يقال له اوكرفادامه دينة ال
 المدعم بحجة توريو دينة الى الموضع المذكور بمجره قه النهر المسن بالوم اياغرى دينة الى الموضع
 ورفا ريو دينة الى موضع الحجر المضروب في ملتقى الطريق المرحوم باستوي دينة الى الزنة المرحومة باغ
 المضروب في حيز الحجج وهذا الى موضع الحجر الابو المضروب القديم دينة الى فرق الفدرة المذكور
 ومنها الى ارض العاصرية المستقيمة دينة الى قرية يقال لها لارا الكاشنة فرق الفدرة المذكور
 وورد هذه القرية التي يقال لها لارا دينا ما لها منار - بمرقنة للاخبار المنصوبة في جوارها -
 عمه التمدد لستردا وارعه الجيادل التي انتمت من الفدرة المذكورة من ههنا القبيلة جعلت
 يصار فيها الولك مه ذابح الفدرة المذكورة ولوا هقلا والمبدل الادل معو بوالخند متصل بقرية له
 لاري واثاني معو كير وسيد واثالث بيذالك والرابع بلا ذول ومنها الى المزرعة المرحومة لربغا
 ومرتدا ويصل الى الموضع الذي يسيل من الفدرة المذكورة اليه ثم يدخل منه الى الموضع المعبر الزر

جميع القرية المودعة بنية اللثة في دلات زمنية مجددتها من القطر المذكور في القرية المذكورة
من صودها يتصل الى الموضع الذي يجره ما زينه والى القرية المودعة باوتقا بابو لولو ومنه الى موضع القرية
للحد والحد الذي من مزرعة مجددتها ومنه الى الحد الذي يجره ما زينه ومنه الى الحد الذي يجره ما زينه
تتو وير من البية لجره وفي القرية اصحاب سفوية للحد والحد الذي يصل لحد ارضه اسهل به والقرية الشه
تجارا يد الريدك ويعبر ايضا منه البية لجره الى نقطة من قبل يصل الى موضع الحيا المقربة والحد الذي
من القرية المودعة باوتقا والى مزرعة رهنها اصحاب سفوية للحد ومنه يجر ويلا في القرية الرابع
المنقر حبر اسود في العلامة . درقف جميع منزلة الطامة في قرية سروز المحروسة ببلاد روم امي المستن
التحدي للسهرة بالامانة الى ادن نوزيك وصله مادة وسننا للنفذ السابك وغيره من الصادرية والوا
جميع الدكاكية الالة في مودعة سروز المودعة بالامانة الى اسم الواثق المذكور المستنفة عنه التحدي
جميع القرية المودعة بلقا المستنفة عنه التحدي للسهرة وعدم الالتباس . جميع القرية الالة بغير
سروز الرود عند النهر المعروف بقاعو المودعة بمزرعة الواثق المذكور المستنفة عنه التحدي للسهرة
الاستباه وجميع الحبيثة الالة في قرية سروز المودعة بجنبة زرايا وجميع اللام الاية في سروز
قرية الحبيثة المذكورة وجميع جوت المحلة الالة بيه الحبيثة والدم المذكور به اتقا وجميع اللام
الاستباه في سروز المذكور سارا الواقية من النال المودعية باسم الواثق المذكور وجميع القرية الالة
في سروز المودعة بالامانة الى اسم الواثق المذكور وجميع القرية الالة بقرية الحبيثة المودعة بجز
زرايا وجميع اللام في الاسماء المودعة بالواثق وجميع البية الالة في قرية الواثق المذكور
بالافة المتصلة المستنفة عنه التحدي للسهرة بالامانة الى اسم الواثق المذكور وثقا ترعيا وصبا
وصدقة جارية بقة بقة مودعة مودعة حبيثة لوم الله تعالى ولما مرضاته مع مودع المرأ فرنك درجاة

من الالتم مثابه وسرة ورياسة ورفعة منى ودر النى من الله يوم الوتف لعل الوتف يوم القباة وقوله ثم الى
 اللدنة نطقه عطف الرب ولا يبع لهد الشرف وشرا ولا يباع شيئا ولا تملكه يوم ملكه ولا يملكه يومه
 قامة من اسوا مطروقة كما نزلها بانية على سبيل ما فعة من المساة في هذا الكتاب الى انه ربنا الله الارضيه
 عليا ورضوا الراقيه فتد على لاد منه يوم الله واليوم الاخر من العفاة والولاء البقاء حرة الوتف ولا تبيده
 قول في شدة حمة بانه بعد ما سمعه فانما سمع على الزية يدونه انه الله سبحانه وتعالى
 بغير حمة وقرينه شدة الله به ولا تبه على شيعه بما في قوله الله والملائكة والناس اجمعية وادب الاز
 من الله ان الله لا يبع امر المحنة من عند الله الا من علم بالسيرة وقد اورد الكثير الارقاف المذكور في ما سببه ذكره على احد
 زاوية التي انما في عدة سيرة المحنة من المتولى والامام والمؤيد والخادم والمسافر والمجاوب وغيرهم على القباة
 الزاوية في عدة سيرة المحنة من المتولى والامام والمؤيد والخادم والمسافر والمجاوب وغيرهم على القباة
 انما بفقانها وطرفة الزاوية المذكورة في كل فرعها وجميع ما يحتاج الى الاستدلال من قباة عند ظهور الخلق فيها
 عند بقية جميع الارقاف المذكورة لم يكن متوليا في تلك الارقاف وشرطه ان يكونه المتولى والتعرف فيها بقية الشريعة
 ما دام في قيد الحفاة انه يكونه المتولى لتلك الارقاف بعد وفاته انه الكبير ملك العفاة والمجاوبه التي هو يومه بعد
 ارام الله عند وعلاء ما يفتد منه التولية عند العفاة وصحة المحصولات على ما ذكره وصيرته لا يات به من سببه
 فذلك الارقاف باصلاح رقابها واتمام هواجها ومجيئها وحقن نفسه اعترافها الى الصارن التي فيها الواقع المذكور
 على ما سببه وروى في الارقاف المذكور انه يكونه المتولى بعد وفاته انه الكبير يومه طرانا عمره اذ ابانته الباقية
 الزية من عليه وامينهم على امور الارقاف وان لم يوجد الرض الصالح والامير من ابانته الصليبية ضمنه يكونه صالحا امير
 من ابانته يكونه متوليا وهو ابانته الصليبية الفيا الصليبية وهو متولى ثم بعد انقطاع ابانته الصليبية الصليبية
 وانقرضت ابانته من التولية ومنه التولية لا يبع ابانته وانهم على الارقاف وان لم يوجد الصالح والامير
 من ابانته فان التولية لا يبع ابانته ابانته وهو ابانته وهو متولى كما هو المشروط في العفاة الاول
 ثم بعد انقطاع ابانته الصليبية فان التولية لم يبق ثم من الارقاف وانقرضت ابانته الصليبية وان لم يوجد
 من الارقاف المذكور انه لا يكونه التولية

مادام في سنة الميراث ما به يكون موت

ادام الله عدو وعلاء وبأخذ هذه التولية مع العتقات وصوغت المحصولات على ما ذكر وصيرفه لا يتوارث به منساق سنة
 في تلك الاوقات باصلاح رعاياها وانما هو ايها الزوجين معا ترا وعرف نفسه اعنا بها الى الصارت التي فيها الواثق الى
 عند ما سجدت والى الواثق المذكور انه يكون المتولي بعد وفات ابنه الكبير فربما يدله طول الله عمره بعد ابائه البنا
 الذي به عليه وامنتهم على امر الاوقات وان لم يرصد الرصد الصلاه والامير به ابائه الصليبة ضمنه يكون ماله
 من ابائه ابائه يكون تورايم وهو ابائه الصليبة الغير الصليبه وهو تورايم ثم بعد انقطاع ابائه الصليبة الى
 وانفردت بانهم بعد التولية وهذه التولية لا مع اباء ابائه وامنتهم على الاوقات وان لم يرصد العالم والاولاد
 من اباء ابائه فالتولية لا مع اباء اباء ابائه مع وجود اباء ابائه وصورتهم كما هو المشروط في الطبقة الوا
 تم بعد انقطاع ابائهم الصليبه فالتولية لم يدرهم به بطوبه الابائهم ذم الا انه ينقطع اباء الواثق وان
 وانه استواء صلاح الابائيه في ارضه كما يكون التولية لا كبرها سنا وسوا الواثق المذكور ان يكون
 وهذه التولية لا بعد ممانته وبنات اولاده وان سقطت ولا لا بعد من اباء ابائه وان كان اولادها
 ولما اذ اتبع اباء البنيه بالصليبة حتى لم يبق من اباء البنيه رجل صالح يكون التولية وهذه التولية و
 عملات الاوقات في المدة ان فاضلت المدة من سورة الرجال الصليبه اصل لذلك سوادها من اقران
 فترحم وسوا انه لا يكون لاولاد الواثق ولا لاولاد اولاده صمد نصيب فترحمه اعنا عملات الاولاد
 الا انه يدعيه وانما يدعيه بعد ما يكون من تلك الاوقات باذنه المتولي في ذلك الزمان سا
 وصية الامير الواثق ادنيا لم يكون فانما وصالا فترحمه يدعيه واصدا فترحمه من غلة الاوقات المذكور
 له نظرا وممانته للاوقات واصلاح لتفصيل التولية بحسب النسخ والتأديب وبغير ادنيا لم يكون
 المذكورة فانظر الخزارا وصواعق الطبع وتكون نسيا وهو المحقق الذي يقال له في العرف ان فترحمه
 واربع فصاع من الطعام الذي يطبخ نسيا تصفيه في النقصية من اللحم سبانا وتصفيه معها سار و
 المذكور انه يكون ذلك الوكيل نفس اخر من متفقيه ثم اولاد متفقيه الاربع فالاصح بلنا بعد الطبقة الى

فوصيته بما قيمه يقرن وقوع المصاريق وهو بذلك زاد اوسط حصر الخيرية احدى وستره وثمانمائة

الغزاة الله تعالى يورثه ينفق الغار	سنة يافته	سنة يافته	سنة يافته
مجردة يكفه الحبيب	سنة يافته	سنة يافته	سنة يافته
سنة يافته	سنة يافته	سنة يافته	سنة يافته
معدراود الفقير	سنة يافته	سنة يافته	سنة يافته
	سنة يافته	سنة يافته	سنة يافته

EK-I

اما بعد فبما ان العلم الامثل والصلوة والسلام على خير خلقه محمد المصطفى بقدر انتمف ~~عبار~~ عبار ~~التي~~
 محال في ذلك زمانه به الى زيارته في ملكه لظاهرة محمد بنه به سله بايزيد لا تحت ومحمده كصومه الكتاب المود
 اطر اول كتابي هذا باقر الواقف الموراثية في تلك الكتاب وهو الامير الكرم باقر الطرم والشمم زيار الكعبة
 والامر به الجليله الاخضرية من المسجد الحرام فايد الجيوس والفرقة والفرقة والفرقة الحاج اورنيزيد به
 بانه اقر دعوات انه دقق وحبس جملة كذا ذكر في الكتاب المذكور مه ادله الاخره من الفوق والتمارم والروا
 دقير بانه الفذارات في تلك الكتاب على زيادة التي انشأها ومحررها فبرينة سبروز وبه مصارفا والا
 والمؤنة والمؤك والكتاب فيها وفيه مقتضى ومحمود فيهم فيها ثبته وارقتته فاقبته ودفنته اعة
 وتنفيذاً حقيقة صحتهم ارا الواقف المذكور انه يرجع محادقة منه المذكورات وفيها من الحيوانات ويطلبه مفر التو
 المصوب اتقا طفاه وارعى له الادقان المذكورات مصححة وسلمة الى التولي غير فاقية للتطبيق فاحضر على ما
 حدوده صيد ولبا به تبعه ضميمه فاقته فتمه اقبال انسترا والزم والاسقف والزم سارة جمعية صرية
 موافقة لما اردناه الرسمي المتولى المذكور فحكم الحاكم المسار اليه اعلم الله سانه وصانه عما سانه بصحة الادفات
 المذكورات ولا درها وانباها صميا ولا دما شرميا ومنه الطاعمة والمفاسد غير بانقول الواقف المذكور المتولى
 المذكور لانه مه عبة ترايطه نصب التولى وعزله موقوفه الى نفسه الفزيرة مادام هي ان الدنيا الزينة تقبل الله من
 ضيانه وصنانه ومنه سانه من الحبيب الحبيب فانه الله تعالى لا يرضى او المحسنة وعمي ذلك وفي التور والاشهاد في اطر
 سنة مريم الحرام سنة تسع وست وثمانمائة الراجحة النبوية

وتنفيذاً صريحاً من إراد الواعف المذكور انه يرجع بمادته من غير
 المضمون آتياً طفاه وادعى له الادوات المذكورات مضمومة دسمة الى التولى غير فائبة للتبطل فإ
 محمود به صيد ولبيا به تبعه ضميمه فاقترنه قسده اقبالاً استناداً الى الاستقفاة الرمز شرارة صيد
 مرافقة لما اراد الدعي التولى المذكور فحكم الحاكم المسار اليه اعد الله سانه وصانه مما سانه بصحة
 المذكورات ولا ريب ان هذا صيداً ولا ريب ان هذا صيداً ولا ريب ان هذا صيداً ولا ريب ان هذا صيداً
 المذكور لانه من جهة ترابطه بسبب التولى وخرجه مضمونه الى نقسه الغزيرة مادام بيان الربا الربوة
 خبائه وصنائه ومنه ما كانه من الخبويه المحسنة فانه الله تعالى لا يفضي الى المحسنة وعلى ذلك وقع التعمير واللا
 تدر كرم الحرام سنة تسع عشر وثمانمائة الهجرة النبوية

شهادته من اولاد من التولى الربوية
 شهادته من اولاد من التولى الربوية
 شهادته من اولاد من التولى الربوية
 شهادته من اولاد من التولى الربوية

شهادته من اولاد من التولى الربوية
 شهادته من اولاد من التولى الربوية
 شهادته من اولاد من التولى الربوية
 شهادته من اولاد من التولى الربوية

شهادته من اولاد من التولى الربوية
 شهادته من اولاد من التولى الربوية
 شهادته من اولاد من التولى الربوية
 شهادته من اولاد من التولى الربوية

شهادته من اولاد من التولى الربوية
 شهادته من اولاد من التولى الربوية
 شهادته من اولاد من التولى الربوية
 شهادته من اولاد من التولى الربوية

شهادته من اولاد من التولى الربوية
 شهادته من اولاد من التولى الربوية
 شهادته من اولاد من التولى الربوية
 شهادته من اولاد من التولى الربوية

شهادته من اولاد من التولى الربوية
 شهادته من اولاد من التولى الربوية
 شهادته من اولاد من التولى الربوية
 شهادته من اولاد من التولى الربوية

وقد روي في
 كتابه مضمونه عند ذلك بصفة الوفاق لادوه
 سنة انعقادها واشرايه على انها ترميها من ارضي
 بوابها مما لا يراه التخليد نادراً في التخليد لادوه
 الفقير جمال به شيخه رفاهه الحاكم بالمال المسلم
 وهو ارض التعمير

استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه
استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه
استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه
استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه
استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه
استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه
استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه
استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه
استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه
استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه	استد بانه الاستد بانه

Gazi Ervanus evkafına ait işbu vakıfnamenin zirinde ki şahidlerin imzalarından ve tarzı tabirinden ve kağıdının eskiliğinden anlaşıldığı üzere sıhhatında hiç bir şüphe olmadığı ve vesikası sahiha olduğu hamili bulunan

شهادة بياضة الامانة بدمر آغا	شهادة بياضة به صولاتا	شهادة بياضة لسا سيدو خير البريه	شهادة بياضة نه در احمد المستدر بيته اسكلو	شهادة بياضة علا داد
شهادة بياضة الابراهيم عتبات	شهادة بياضة ميرضو به احمد	شهادة بياضة عزير العبد النذير ادراحم به فكيين مفر عتبات به الخليل	شهادة بياضة بايزيد به غنشي	شهادة بياضة محل البريه به صه
شهادة بياضة سالم به شاد	شهادة بياضة مدرسه به معتقد	شهادة بياضة بنال به وزير	شهادة بياضة سويده به محمد	شهادة بياضة الابراهيم عتبات

ازي Euramus evkafına ait izlen vakifnâmenin girinde ki
ahidlerin imzalarından ve tarzı tahirinden ve kâğıdının
skikiğinden anlaşıldığı üzere sikkatında hiç bir şüpheli
inadığı ve vesikâi sahîha olduğun hamili bulunan
Tanî Euramus'un taliki üzerine tarafımızdan tasdik
ludur. 27.6.1944

Kars Meclisi
M. Fuat Köprülü

Paul ve Dujinet
İşleri Reisli
resmi mühürü
M. S. Paftkaya
imzası

İdare meclisinin 13.4.1944 tarih ve 193 sayılı kararına
parınca kayıtlı ve tescil edilmiş olan izlen vakifnâması
tenetinin taliki ve Ş mezkûr karar ve hile mütemelli
ükyman Tanî Euramus ofluna geri verilmiştir.

Hamur
Mühür
Mühür

B İ B L İ Y O Ğ R A F Y A

- Ahmet Cevdet Paşa, Kısâs-ı Enbiyâ ve Tevârih-i Hulefâ, Ist.
1969, c.II.
- Akdağ Mustafa, Türkiyenin İktisâdî ve İçtimâî Târîhi, III. Baskı,
Ank. 1979, c.I.
- Akgündüz Ahmet, İslâm Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf
Müessesesi, T.T.K.Yay. Ank. 1988.
- Aktepe Münir, "XIV. ve XV. Asırlarda Rumelinin Türkler Tarafın-
dan İskânına Dâir" Türkiyat Mecmuası, Ist. 1953, X/299-312.
- Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter No: 2108/77,
2113/I.
- Arnold T.W, "Halife" İ.A. Ist. 1950, c.V.
- Aşıkpaşaoğlu Tarihi, (Sadeleştiren Nihal Atsız) Kültür Bak. Yay.
Ank. 1985.
- Ayverdi Ekrem Hakkı, Osmanlı Mîmârisinin İlk Devri, Ist. 1966, c.I.
- Ayverdi Ekrem Hakkı, "Gazi Süleyman Paşa Vakfiyesi ve Tahrir
Defterleri" V.D. Ist. 1968, VII/19-28.
- Barkan Ömer Lütfi, "Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân ve Koloni-
zasyon Metodu Olarak Vakıf ve Temlikler I-İstiflâ Devir-
lerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zâviyeler" V.D.
Ank. 1942, II/279-353.
- Barkan Ömer Lütfi, "Osmanlı İmparatorluğunda Kuruluş Devrinin
Toprak Meseleleri" II. Türk Tarih Kongresi Tebliğleri,
T.T.K.Yay. Ist. 1943, s. 1002-1013.

- Berki Ali Himmet,"İslâmda Vakıf,Zağanus Paşa ve Zevcesi Nefise Hatun Vakfiyeleri", V.D. Ank.1958, IV/19-38.
- Berki Ali Himmet,Vakfa Dâir Yazılan Eserlerle Vakfiye ve Benzeri Vesîkalarda Geçen İstılah ve Tâbirler,Ank.1966.
- Bilmen Ömer Nasûhi,Hukûk-ı İslâmiye ve İstılahât-ı Fıkhiye Kâmusu, İst.1969, c.IV,V.
- Çağatay Neşet,"Sultan Murad Hüdâvendigâr Adına Düzenlenmiş Bir Vakfiye" V.D. Ank.1978,XII/7-14.
- Danışman Zuhûri, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi,İst.1974,c.III.
- Darkot Besim,"Serez",İ.A. İst.1966, c.X.
- Eren Fikret,"Osmanlı Dönemi Vakıfları", V.Vakıf Haftası,Restorasyon ve Vakıfların Ekonomik ve Sosyal Etkileri Semineri Tebliğleri,Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları,Ank.1987.
- Evliya Çelebi,Evliy Çelebi Seyahatnâmesi,(Sadeleştiren:Mümin Çevik) İst.1985,c.VIII,Üçdal Neşriyat.
- Gökbilgin M.Tayyib,"Kânûnî Sultan Süleyman Devri Başlarında Rumeli Eyâleti,Livaları,Şehir ve Kasabaları",Belleten, Ank.1956, c.XX/247-285.
- Kafesoğlu İbrahim,Selçuklu Tarihi,İst.1972.Kültür Bakanlığı Yay.
- Kayaoğlu İsmet,"Vakıfların Menşei Hakkında Görüşler",V.D.Ank.1977, XI/49-56.
- Kayaoğlu İsmet,Selçuklu Devri Vakfiyelerinden Turumtay ve Râhatoğlu Vakfiyeleri,Basılmamış Doçentlik Tezi,Ank.1977.
- Köprülü Fuad,"Vakıf Müessesesinin Hukûkî Mâhiyeti ve Târihi Tekâmülü", V.D. Ank.1942, II/3-36.

- Uzunçarşılı İ.Hakkı,Çandarlı Vezir Ailesi,Ank.1986,T.T.K.Yay.
- Uzunçarşılı İ.Hakkı,Osmanlı Tarihi,Ank.1982, c.I. T.T.K.Yay.
- Uzunçarşılı İ.Hakkı,"Gazi Orhan Bey Vakfiyesi",Belleten,Ank.194I,
c.V, Sayı:XIX/277-288.
- Uzunçarşılı İ.Hakkı,"Çandarlı Zâde Ali Paşa Vakfiyesi",Belleten,
Ank.194I, c.V, Sayı:XX/549-578.
- Ünver Süheyl,"Büyük Selçuklu İmparatorluğu Zamanında Vakıf
Hastahanelerin Bir Kısımına Dâir", V.D. Ank.1938,
I/I7-24.
- Yediyıldız Bahaeddin,"Müessese Toplum Münâsebetleri Çerçevesinde
XVIII.Asır Türk Toplumunu ve Vakıf Müessesesi", V.D.
Ank.1982, XV/23-54.
- Yediyıldız Bahaeddin,"Vakıf Müessesesinin XVIII.Asır Türk Toplu-
mundaki Rolü", V.D. Ank.1982, XIV/I-28.